

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΟΙ ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΑΝΑΤΑΡΑΧΕΣ ΣΤΗ ΜΕΣΗ
ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ –
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ**

ΤΗΣ

ΖΑΒΟΥΔΑΚΗ ΜΥΡΣΙΝΗΣ

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ,
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ**

2021

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΟΙ ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΑΝΑΤΑΡΑΧΕΣ ΣΤΗ ΜΕΣΗ
ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ –
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ**

Της

ΖΑΒΟΥΔΑΚΗ ΜΥΡΣΙΝΗΣ

Υποβληθείσα στη **ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ,
ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ** σε μερική
εκπλήρωση

των απαιτήσεων για την απόκτησης Του Μεταπτυχιακού
Τίτλου Διεθνείς Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια

Ιανουάριος

2021

ΟΙ ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΑΝΑΤΑΡΑΧΕΣ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ – ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

Διπλωματική Εργασία

Ονοματεπώνυμο Επιβλέποντος Καθηγητή Σωτήριος Ρούσσος

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο πραγμάτευσης της παρούσας εργασίας αποτελεί το μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα, με σημείο αναφοράς την περιοχή της Μέσης Ανατολής. Αναλυτικότερα εξετάζεται αδρομερώς και διαχρονικά το φαινόμενο της μετακίνησης των πληθυσμών, έχοντας ως κοινό άξονα αναφοράς την Ευρώπη. Ακολούθως η εργασία παρουσιάζει κάποιες πληροφορίες για την περιοχή της Μέσης Ανατολής, ώστε να διαφανεί πως οι επικρατούσες συνθήκες έχουν οδηγήσει στην μεταναστευτική και προσφυγική πρόκληση που αντιμετωπίζουν τα ευρωπαϊκά κράτη. Εν συνεχεία παρουσιάζεται η πολιτική της ΕΕ όσον αφορά στην μετανάστευση και το άσυλο και γίνεται και μία κριτική αποτίμηση αυτής. Τέλος η εργασία ολοκληρώνεται με μία σειρά συμπερασμάτων για το εξεταζόμενο ζήτημα.

ABSTRACT

The subject of this paper is the immigration and refugee issue with reference to the Middle East region. The phenomenon of population movement is examined in more detail and over time, having Europe as a common reference axis. The paper then presents some information about the Middle East region to show that the prevailing conditions have led to the migration and refugee challenge facing European countries. The EU's immigration and asylum policy is presented and critically evaluated. Finally, the work concludes with a series of conclusions on the issue under consideration.

Περιεχόμενα

1.1 Εισαγωγή.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ	12
2.1 Προσεγγίζοντας την Έννοια της Μετανάστευσης	12

2.2 Στατιστική Ανάλυση του Μεταναστευτικού Φαινομένου	15
2.3 Μεταναστευτικό Φαινόμενο και Ευρώπη.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΤΟ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ ΩΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ.....	23
3.1 Ιστοριοπολιτική Προσέγγιση της Περιοχής της Μέσης Ανατολής	23
3.2. Οι Συγκρούσεις στην Περιοχή της Μέσης Ανατολής ως Παράγοντας του Μεταναστευτικού και του Προσφυγικού Ζητήματος	25
3.3 Η Στάση της ΕΕ στις Συγκρούσεις της Μέσης Ανατολής.....	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΣΥΛΟΥ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	29
4.1 Μεταναστευτική Πολιτική.....	29
4.2 Η Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική στα Στάδια Εξέλιξης του Μεταναστευτικού Φαινομένου	31
4.3 Η Κοινή Μεταναστευτική Πολιτική και η Πολιτική Ασύλου – Νομικό και Θεσμικό Πλαίσιο	34
4.4 Η Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική από το 2015 έως το 2020	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ.....	44
5.1 Η Στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Καταπολέμηση του Ρατσισμού και της Ξενοφοβίας	44
5.2 Κριτική Αποτίμηση της Πολιτικής για τη Μετανάστευση και το Άσυλο της ΕΕ.& Το Νέο Σύμφωνο για το Άσυλο και τη Μετανάστευση	46
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	53
ΑΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.....	54
ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ.....	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1.1 Εισαγωγή

Η ευρωπαϊκή ήπειρος ανέκαθεν αποτελούσε χώρο υποδοχής μεταναστών, ωστόσο τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των ανθρώπων που αναζητούν καταφύγιο σε ευρωπαϊκά εδάφη έχει αυξηθεί δραματικά. Υπολογίζεται ότι τα άτομα που ζουν εκτός της χώρας γέννησης τους τα τελευταία 50 χρόνια έχουν υπερδιπλασιαστεί. Το 2015 σύμφωνα με τα υπάρχοντα στατιστικά δεδομένα, το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ευρώπη γνώρισε μία ραγδαία ανάπτυξη, αφού υπολογίζεται ότι περισσότεροι από 1.000.000 άνθρωποι, αφίχθηκαν σε ευρωπαϊκά εδάφη. Από αυτούς το 17% ήταν γυναίκες και το 25% παιδιά. Την ίδια περίοδο στην Ελλάδα σύμφωνα με στατιστικά δεδομένα της Ύπατης Αρμοστείας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, υπολογίζεται ότι υπήρξαν ημέρες που κατεύθυναν περισσότεροι από 20.000 μετανάστες.

Παρά το γεγονός ότι η μεταναστευτική ροή γνώρισε ύφεση κατά το 2016, ωστόσο εξακολουθεί να κινείται σε υψηλά επίπεδα. Οι περισσότεροι μετανάστες – πρόσφυγες, προέρχονται από χώρες της Μέσης Ανατολής, οι οποίες πλήττονται από συνεχείς συρράξεις, ειδικότερα δε, από την περιοχή της Συρίας (49%), το Αφγανιστάν (21%) και το Ιράκ (9%).

Οι πόλεμοι που ξεκίνησαν στο Ιράκ με σκοπό την ανατροπή του Σαντάμ Χουσεΐν, η έκρυθμη κατάσταση με τους Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν, η πτώση του Καντάφι στη Λιβύη, η αποσταθεροποίηση του καθεστώτος Άσαντ στη Συρία, αλλά και οι σταθερές πιέσεις που δέχεται ο Λίβανος από το Ισραήλ, έχουν οδηγήσει στις μεγάλες μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές προς την Ευρώπη. Τα απολυταρχικά καθεστώτα των προαναφερόμενων περιοχών και οι συνέπειες της Αραβικής Άνοιξης έχουν οδηγήσει τη Μέση Ανατολή σε κατάσταση χάους και αναρχίας με αποτέλεσμα η φυγή των κατοίκων να αποτελεί τη μόνη λύση.

Συνεπώς οι πληθυσμοί από τις περιοχές της Μέσης Ανατολής συστηματικά εγκαταλείπουν μαζικά τις περιοχές τους, τις οποίες θεωρούν επισφαλείς, ενώ η Ευρώπη θα εξακολουθήσει να δέχεται μεγάλο μέρος μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών, ειδικότερα από μη νόμιμους διαύλους.

Η μη ύπαρξη μίας αποτελεσματικής μεταναστευτικής πολιτικής σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), έχει σαν συνέπεια η κατάσταση να χειροτερεύει μέρα με τη μέρα στο ευρωπαϊκό έδαφος, ενώ παράλληλα κλονίζεται η ευρωπαϊκή κοινή πολιτική και δημιουργείται μεγαλύτερο χάσμα μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ. Πολλές χώρες είναι

απρόθυμες να παρέχουν άσυλο σε πρόσφυγες ή να δεχθούν μεγάλο μέρος των μεταναστών, μιας και θεωρούν ότι μία τέτοια ενέργεια θα κλόνιζε την εθνική ομοιογένεια και θα οδηγούσε σε ευρύτερη οικονομική αστάθεια. Συνέπεια της παραπάνω κατάστασης είναι τα κράτη να ενεργούν αυτοβούλως.

Οι ένοπλες συγκρούσεις στη Μέση Ανατολή δεν είναι καταστροφικές μόνο για τις οικονομίες των χωρών που τις υφίσταται ή τις γειτονικές περιοχές, αλλά και για εκείνα τα κράτη που φιλοξενούν τους μετανάστες - πρόσφυγες. Ωστόσο εκτός των οικονομικών συνέπειων το ζήτημα του προσφυγικού - μεταναστευτικού είναι ένα φαινόμενο πολυπαραγοντικό, με βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, στις χώρες αποστολής, αλλά και στις χώρες υποδοχής και με συνέπειες εκτός από τον οικονομικό, στον κοινωνικό και πολιτιστικό τομέα.

Ειδικότερα σε επίπεδο ΕΕ η μη αποτελεσματική αντιμετώπιση του μεταναστευτικού φαινομένου δημιουργεί σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες εντάσεις κοινωνικής και πολιτικής φύσεως, ενώ παράλληλα παρατηρείται ανάπτυξη ακραίων εθνικιστικών αντιευρωπαϊκών ή ακόμη και ρατσιστικών τάσεων, εμφανίζοντας μία παθολογική εχθρότητα έναντι των προσφύγων και των μεταναστών.

Συνέπεια της παραπάνω κατάστασης είναι σε πολλές περιπτώσεις οι μετανάστες-πρόσφυγες να θεωρούνται ως πολίτες δεύτερης κατηγορίας, να αποκλείονται σε επίπεδο κοινωνικό, να υποβάλλονται σε πληθώρα διακρίσεων, να μην μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματά τους, να μην έχουν πρόσβαση στην απασχόληση, στην εκπαίδευση και τις κοινωνικές υπηρεσίες.

Αν και η ΕΕ προωθεί ενέργειες με σκοπό να εντάξει τους μετανάστες και τους πρόσφυγες στην ευρωπαϊκή κοινωνία, εξασφαλίζοντας τους ίσες ευκαιρίες με κάθε ευρωπαίο πολίτη, ωστόσο η απόσταση που πρέπει να διανθεί σε επίπεδο θεσμικό, αλλά και πρακτικό είναι ακόμη μεγάλη. Τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών και των προσφύγων και η κοινωνική ένταξη, εξακολουθούν να βρίσκονται σε πολύ χαμηλό επίπεδο στην πολιτική της ΕΕ.

Όλα τα προαναφερόμενα συνθέτουν ένα δύσκολο παζλ για το ζήτημα της μετανάστευσης-προσφυγιάς, το οποίο ειδικότερα τα τελευταία χρόνια λόγω των μεγάλων εισροών μεταναστών, εξαιτίας των πολεμικών συρράξεων στη Μέση Ανατολή, έχει γίνει ακόμη πιο δυσεπίλυτο. Τίθεται λοιπόν το ερώτημα εάν θα επικρατήσει η κοινωνική ένταξη ή ο στρατηγικός αποκλεισμός στο μεταναστευτικό - προσφυγικό ζήτημα, κάτι που για να διαπιστωθεί θεωρείται αναγκαίο να παρατεθεί ένα συνολικό πλαίσιο πληροφόρησης για το ζήτημα των μεταναστών - προσφύγων, με ειδικότερη αναφορά σε αυτούς που

προέρχονται από την περιοχή της Μέσης Ανατολής, αφού αυτοί αποτελούν ένα μεγάλο μέρος του μεταναστευτικού - προσφυγικού φαινομένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

2.1 Προσεγγίζοντας την Έννοια της Μετανάστευσης

Η μετανάστευση ως φαινόμενο υπάρχει από τότε που υφίσταται και η ύπαρξη του ανθρώπου. Ωστόσο τις τελευταίες δεκαετίες το φαινόμενο της μετανάστευσης έχει αποτελέσει μία σημαντική πρόκληση για κάθε σύγχρονη κοινωνία, η οποία καλείται να ισορροπήσει μεταξύ των προβλημάτων που αυτή δημιουργεί και της αξιοποίησης των θετικών στοιχείων που αυτή φέρει.

Η έννοια της μετανάστευσης χαρακτηρίζεται από συνθετότητα αφού συνδέεται με πλήθος κοινωνικών παραμέτρων που επιδρούν στο άτομο ως προς τον προσανατολισμό του, στον τρόπο που συμπεριφέρεται καθώς και τον κοινωνικό περίγυρο, στις κοινωνίες υποδοχής των μεταναστών, καθώς και στο κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο της χώρας προέλευσης των μεταναστών. Η πολυπλοκότητα και η πολυπαραγοντικότητα της μετανάστευσης βασίζεται στο γεγονός ότι είναι ένα φαινόμενο εγγενές με την εξέλιξη του ανθρώπου, με αποτέλεσμα να επηρεάζει τον τομέα της πολιτικής, της οικονομίας, τον πολιτισμό, να φέρει στοιχεία κοινωνιολογικού και ψυχολογικού περιεχομένου (Υπουργείο Εσωτερικών, 2019).

Εκτός του σταθερού γνωρίσματος της γεωγραφικής κινητικότητας, οι συνθήκες κοινωνικοοικονομικής και πολιτισμικής φύσεως καθορίζουν το περιεχόμενο που θα λάβει η μετανάστευση. Το μεταναστευτικό φαινόμενο χαρακτηρίζεται από δυναμικότητα, η οποία δεν φανερώνεται μόνο στην πληθώρα ορισμών που έχουν δοθεί στην έννοια, αλλά και στο πλήθος των θεωρητικών προσεγγίσεων. Η μετανάστευση λοιπόν αποτελεί εκείνο το φαινόμενο όπου το άτομο εγκαταλείπει είτε μόνιμα, είτε προσωρινά την χώρα του για να εγκατασταθεί σε μία άλλη χώρα (Εμκέ- Πουλοπούλου, 2007: 38-42). Συνεπώς η μετανάστευση μπορεί να είναι μόνιμη ή προσωρινή, ενώ διακρίνεται σε εσωτερική όταν λαμβάνει χώρα εντός των εθνικών συνόρων, εξωτερική ή διεθνής όταν λαμβάνει χώρα εκτός των εθνικών συνόρων. Επίσης υπάρχει και η νεωτερική μορφή της μετανάστευσης η οποία είναι αποτέλεσμα της εκβιομηχάνισης της σύγχρονης εποχής και έχει ως βασική αιτία εκδήλωσης της οικονομικούς παράγοντες (Μουσούρου, 1991: 39). Η μετανάστευση επίσης μπορεί να είναι εκούσια όταν την επιδιώκει το άτομο ή ακούσια όταν δηλαδή δεν επιθυμεί να μεταναστεύσει

αλλά αναγκάζεται. Επίσης μπορεί να είναι ομαδική ή ατομική, νόμιμη ή παράνομη. Εκτός από τις παραπάνω κατηγοριοποιήσεις της μετανάστευσης με βάση τη μορφή, μία εξίσου σημαντική διάκριση του φαινομένου γίνεται σύμφωνα με τη χρονική διάρκεια. Όπως αναφέρει η Έμκε – Πουλοπούλου (2007: 41-42), η μετανάστευση διακρίνεται σε βραχυπρόθεσμη όταν διαρκεί μικρό χρονικό διάστημα και μακροπρόθεσμη όταν διαρκεί μεγάλο χρονικό διάστημα, συνήθως πάνω από έναν χρόνο. Επίσης υπάρχει η κυκλική μετανάστευση, όταν δηλαδή το άτομο μετακινείται κυκλικά από την μία χώρα στην άλλη σε καθορισμένα χρονικά διαστήματα, συνήθως για λόγους εργασίας και η αλυσιδωτή μετανάστευση όταν μετακινείται συνήθως ένα μέλος από την οικογένεια και ακολουθούν στην πορεία τα υπόλοιπα μέλη. Σε αυτή την κατηγορία εντάσσεται και η παλινόστηση που αφορά την επιστροφή πληθυσμών, οι οποίοι λόγω διάφορων αιτιών παρέμεναν εκτός της χώρας προέλευσης τους, είτε νόμιμα, είτε μη νόμιμα (Υπουργείο Εσωτερικών, 2019).

Τα αίτια του φαινομένου της μετανάστευσης είναι άμεσα συσχετισμένα με την αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης, με την οικογενειακή επανένωση, με την φυγή εξαιτίας της ύπαρξης συνθηκών που λειτουργούν απειλητικά για τη ζωή του ατόμου ή των ομάδων που αποφασίζουν να μετακινηθούν κυρίως από περιοχές που βιώνουν πολέμους και εμφύλιες συγκρούσεις ή κυβερνώνται από αυταρχικά καθεστώτα, τα οποία παραβιάζουν τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις ελευθερίες. Επίσης η μετανάστευση μπορεί να συμβεί για περιβαλλοντικούς λόγους όταν για παράδειγμα σε μία περιοχή υπάρξουν σημαντικές περιβαλλοντικές καταστροφές, είτε για λόγους κοινωνικούς, όταν τα εξαρτώμενα μέλη της οικογένειας ακολουθούν τους νόμιμους μετανάστες ή πρόσφυγες (Υπουργείο Εσωτερικών, 2019).

Όσον αφορά στις κατηγορίες των μεταναστών αυτοί μπορεί να είναι υπήκοοι των χωρών - μελών της ΕΕ, υπήκοοι χωρών μη μελών της ΕΕ, είτε νόμιμοι, είτε παράνομοι, πρόσφυγες, παλιννοστούντες, Κύπριοι και Έλληνες της Κωνσταντινούπολης με κυπριακή και τουρκική υπηκοότητα και το αλλοδαπό ναυτεργατικό δυναμικό, το οποίο εργάζεται στα ελληνικά ποντοπόρα πλοία (Έμκε- Πουλοπούλου, 2007: 57-58).

Το μεταναστευτικό φαινόμενο, όπως και κάθε φαινόμενο έχει θετικές, αλλά και αρνητικές συνέπειες. Όσον αφορά στις θετικές πρέπει να αναφερθεί ότι η εισροή μεταναστών σε ένα κράτος προσφέρει νέο εργατικό δυναμικό, το οποίο φέρει μαζί του γνωστικό και εμπειρικό κεφάλαιο λειτουργώντας ανανεωτικά σε επίπεδο εργασίας.

Επίσης οι μετανάστες συνήθως αναλαμβάνουν να διεκπεραιώσουν δύσκολες χειρωνακτικές εργασίες, ενισχύουν πληθυσμιακά τις αραιοκατοικημένες περιοχές, συμβάλλουν στον πολιτισμικό εμπλουτισμό των χωρών υποδοχής, αφού υπάρχει αλληλογνωριμία με τους γηγενείς, ενώ ευαισθητοποιούνται οι ημεδαποί για τα κρίσιμα προβλήματα που εξώθησαν τα άτομα να μεταναστεύσουν με αποτέλεσμα να ενεργοποιείται η Διεθνής Κοινότητα. Στις αρνητικές συνέπειες του φαινομένου πρέπει να αναφερθεί ότι οι χώρες που δέχονται μεγάλο όγκο μεταναστών, συνήθως δοκιμάζονται πολυεπίπεδα, οικονομικά και κοινωνικά. Αρκετοί μετανάστες απογοητεύονται γιατί διαψεύδονται οι προσδοκίες τους όταν φτάνουν στη χώρα υποδοχής, ενώ η χώρα προέλευσης των μεταναστών στερείται ενός σημαντικού μέρους του ενεργού κυρίως ανθρώπινου δυναμικού. Επίσης σε πολλές περιπτώσεις οι κάτοικοι της χώρας υποδοχής αντιμετωπίζουν αρνητικά τους μετανάστες, με αποτέλεσμα να γνωρίζουν έξαρση φαινόμενα όπως είναι ο ρατσισμός και η ξеноφοβία, με τους μετανάστες από την πλευρά τους να συσπειρώνονται σε συγκεκριμένες περιοχές και να γκετοποιούνται, διατηρώντας κοινωνικές αποστάσεις από τους ημεδαπούς, κάτι που οδηγεί ακόμη σε μεγαλύτερη έξαρση λανθασμένων στερεοτύπων, ενώ όσοι ανήκουν στους παράνομους μετανάστες δεν καταφέρνουν να ενταχθούν ομαλά στο κοινωνικό σύνολο της χώρας υποδοχής (Μπάγκαβος & Παπαδοπούλου, 2003: 78).

Σύμφωνα με όσα διατυπώθηκαν παραπάνω οι βασικοί όροι που διατρέχουν το μεταναστευτικό φαινόμενο είναι: *Μετανάστης/ μετανάστρια* όπου ο όρος αφορά το άτομο που μετακινείται από τη μία χώρα ή περιοχή σε μία άλλη, με σκοπό να αναζητήσει καλύτερες συνθήκες ζωής και να βελτιώσει το προσδόκιμο ζωής του. *Οικονομικός μετανάστης/ μετανάστρια* όπου χαρακτηρίζεται το άτομο που μεταναστεύει με σκοπό να βελτιώσει την οικονομική κατάσταση του. Ο *μετανάστης/ μετανάστρια δεύτερης γενιάς* που θεωρείται εκείνο το άτομο όπου ο ένας τουλάχιστον γονιός του υπήκοος τρίτης χώρας γεννήθηκε στο Ελληνικό Κράτος ή μετανάστευσε σε αυτή σε μικρή ηλικία, διαμένει σε αυτή νομίμως χωρίς να έχει την ελληνική ιθαγένεια και είναι ενταγμένος στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Ο *δικαιούχος διεθνούς προστασίας* όπου σύμφωνα με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) είναι το άτομο που βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής ή διαμονής και αν και επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτή δεν μπορεί είτε λόγω της ύπαρξης βάσιμου αλλά και δικαιολογημένου φόβου ότι θα διωχθεί, είτε λόγω σοβαρών απειλών για τη ζωή του, την σωματική ακεραιότητα ή την ελευθερία του, οι οποίες βασίζονται στην ύπαρξη

γενικευμένης βίας ή γεγονότων που διαταράσσουν τη δημόσια τάξη. Τέλος ο αιτών/αιτούσα διεθνή προστασία ο οποίος μπορεί να είναι είτε αλλοδαπός, είτε ανιθαγενής που δηλώνει είτε προφορικά, είτε γραπτά σε αρμόδια αρχή, ότι ζητά άσυλο ή επιθυμεί να μην επανέλθει στη χώρα καταγωγής ή διαμονής του γιατί φοβάται ότι θα διωχθεί λόγω της φυλής, της θρησκείας, της εθνικότητας, λόγω της κοινωνικής θέσης ή των πολιτικών πεποιθήσεων ή γιατί κινδυνεύει να υποστεί σημαντική βλάβη, ή ακόμα και με θάνατο, βασανιστήρια, ή απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Σε αυτή την περίπτωση εντάσσονται οι πρόσφυγες (Υπουργείο Εσωτερικών, 2019) .

2.2 Στατιστική Ανάλυση του Μεταναστευτικού Φαινομένου

Σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία της Διεθνούς Αμνηστίας (UNHCR) έως τα τέλη του 2019 υπολογίζεται ότι υπήρχαν 79.500.000 αναγκαστικά εκτοπισμένα άτομα σε παγκόσμιο επίπεδο. Από τον προαναφερόμενο αριθμό, τα 26.000.000 είναι πρόσφυγες και από αυτούς το $\frac{1}{2}$ είναι παιδιά. Επίσης στους παραπάνω αριθμούς υπάρχουν και εκατομμύρια ανιθαγενείς, δηλαδή άτομα που στερούνται της δυνατότητας να έχουν ιθαγένεια και πρόσβαση στο βασικό πλαίσιο των ανθρώπινων δικαιωμάτων όπως είναι η εκπαίδευση, η ιατροφαρμακευτική φροντίδα, η εργασία και η δυνατότητα της ελεύθερης μετακίνησης (UNHCR, 2015).

Σύμφωνα με τα αναλυτικά στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας, το 1% του παγκόσμιου πληθυσμού έχει ξεριζωθεί, το 80% των εκτοπισμένων βρίσκεται σε χώρες που επικρατεί μεγάλη επισιτιστική ανασφάλεια και υψηλό επίπεδο υποσιτισμού, το 40% του παγκόσμιου εκτοπισμένου πληθυσμού είναι παιδιά, το 4,200.000 είναι ανιθαγενείς και 2.000.000 έχουν αιτηθεί άσυλο (UNHCR, 2015).

Το φαινόμενο της μετανάστευσης ειδικότερα από το 2015 και έπειτα έχει γνωρίσει μεγάλη αύξηση, λόγω των συρράξεων και των διώξεων που παρατηρήθηκαν σε πολλές χώρες της Μέσης Ανατολής. Το 2015 αποτέλεσε το έτος όπου καταγράφηκαν τα υψηλότερα ποσοστά αναγκαστικά εκτοπισμένων σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ. Με βάση την προαναφερόμενη έκθεση στην οποία καταγράφονται οι παγκόσμιες τάσεις όσον αφορά στο σύνολο των εκτοπισμένων ανθρώπων σε παγκόσμιο επίπεδο, αναφορικά με τα στοιχεία που συγκεντρώνουν τα κράτη μέλη του ΟΗΕ, υποστηρίζεται ότι το 2015 είχαν εκτοπιστεί 65.300.000 άτομα, ενώ το προηγούμενο έτος ο αριθμός ανερχόταν στα 59.500.000. Το 2015 ήταν το έτος

που όπου για πρώτη φορά ξεπεράστηκε ο αριθμός των 60.000.000 ανθρώπων που εκτοπίστηκαν.

Από τα 65.300.000 άτομα, τα 3.400.000 διέμεναν σε βιομηχανικά κράτη που έως το τέλος του 2015 περίμεναν να βγουν αποφάσεις όσον αφορά στα αιτήματα ασύλου που είχαν υποβάλλει, 21.300.000 ήταν πρόσφυγες, όπου θεωρείται ο πιο μεγάλος αριθμός προσφύγων που είχε σημειωθεί από το 1990 και έπειτα και 40.800.000 άτομα που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους αν και παρέμειναν εντός των γεωγραφικών ορίων της χώρα τους. Ο υπάρχων αριθμός των εκτοπισμένων ξεπερνούν το συνολικό πληθυσμό του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γαλλίας ή της Ιταλίας (UNHCR, 2015).

Αν και από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 το φαινόμενο του εκτοπισμού παρουσιάζει αυξητική τάση, ωστόσο από το 2010 και έπειτα παρατηρείται αλματώδης ανάπτυξη, η οποία οφείλεται στην ύπαρξη τριών σημαντικών παραγόντων. Το μεγάλο κύμα των προσφυγικών ροών οφείλεται στο γεγονός ότι οι συρράξεις στην περιοχή της Σομαλίας και του Αφγανιστάν διανύουν αντίστοιχα την 3^η και 4^η δεκαετία, ενώ δημιουργούνται νέες συγκρούσεις ή πυροδοτούνται εκ νέου οι ήδη υπάρχουσες όπως για παράδειγμα στην περιοχή της Συρίας, στο Νότιο Σουδάν, στην Υεμένη, στο Μπουρούντι, στην Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία στην Ουκρανία κ.α. Επίσης ο ρυθμός των εκτοπισμένων έχει αυξηθεί δραματικά, αν υπολογιστεί ότι το 2005 εγκατέλειπαν το σπίτι τους το λεπτό 6 άτομα, το 2016 υποστηρίζεται ότι ο αριθμός έχει ανέλθει στα 24 (UNHCR, 2015).

Το ½ των προσφύγων προέρχεται σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία από τρίτες χώρες. Αναλυτικότερα σύμφωνα με τα στοιχεία του 2015 εκτιμάται ότι 4.900.000 πρόσφυγες προέρχονταν από τη Συρία, 2.700.000 από το Αφγανιστάν, 1.100.000 από τη Σομαλία. Οι χώρες επίσης με το μεγαλύτερο ποσοστό εσωτερικά εκτοπισμένων είναι η Κολομβία με 6.900.000 άτομα, η Συρία με 6.600.000, το Ιράκ με 4.400.000 και η Υεμένη 2.500.000 που αποτελεί το 9% του συνολικού πληθυσμού της (UNHCR, 2015).

Αν και το 2015 η Ευρώπη βρέθηκε στο κέντρο του ενδιαφέροντος σε μία προσπάθεια να διαχειριστεί πάνω από 500.000 πρόσφυγες, ωστόσο φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των προσφύγων βρισκόταν σε άλλα μέρη. Κυρίως το 86% βρισκόταν κοντά στις περιοχές που λάμβαναν χώρα πολεμικές συγκρούσεις. Η

Τουρκία σε παγκόσμιο επίπεδο είναι η κύρια χώρα υποδοχής προσφύγων με τον αριθμό να ανέρχεται στα 2.500.000 άτομα. Επίσης ο Λίβανος σε σχέση με τον πληθυσμό του ήταν η χώρα που υποδέχθηκε το μεγαλύτερο αριθμό των προσφύγων, αφού ανέρχονταν για κάθε 1000 Λιβανέζους, 183 πρόσφυγες, όπως επίσης και η Λαϊκή Δημοκρατία του Κογκό.

Το 2015 παρατηρήθηκε και δραματική έκρηξη των αιτούντων άσυλο. Στα βιομηχανικά κράτη τα αιτήματα ασύλου σημείωσαν ρεκόρ νέων αιτήσεων αγγίζοντας τα 2.000.000, με αποτέλεσμα οι εκκρεμείς υποθέσεις να ανέρχονται έως το τέλος του έτους σε 3.200.000. Το κράτος της Γερμανίας δέχθηκε τις περισσότερες αιτήσεις σε σχέση με οποιοδήποτε άλλο ευρωπαϊκό κράτος με το αριθμό να φτάνει τα 441.900 αιτήσεις. Οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (Η.Π.Α.) δέχθηκαν 172.700 αιτήσεις, η Σουηδία 156.000 και η Ρωσία 152.500 αιτήσεις (UNHCR, 2015).

Από τους πρόσφυγες το 51% ήταν παιδιά, ενώ ένας μεγάλος αριθμός από αυτά χωρίστηκε από τους γονείς τους ή ταξίδεψαν μόνο τους. Το ποσοστό των παιδιών προσφύγων ήταν το μεγαλύτερο που σημειώθηκε το 2015 αντανakλώντας την σοβαρότητα του φαινομένου. Από τους προαναφερόμενους αριθμούς, μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό μπορεί να επιστρέψει στις εστίες τους.

Οι πολεμικές συγκρούσεις στη Συρία θεωρούνται η βασική αιτία εκτοπισμού πληθυσμών από την Μέση Ανατολή. Σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία έως το τέλος του 2015 υπολογίζεται ότι 4.900.000 άνθρωποι είχαν εκτοπιστεί ως πρόσφυγες και μαζί με τους εσωτερικούς μετανάστες ανέρχονταν στα 6.600.000 άτομα, περίπου όσο ο μισός πληθυσμός της Συρίας πριν τον πόλεμο. Η πολεμική σύρραξη στην περιοχή του Ιράκ έως το τέλος του 2015 είχε οδηγήσει στον ξεριζωμό 4.400.000 άτομα. Ο εμφύλιος πόλεμος στην Υεμένη που ξεκίνησε το 2015 έχει οδηγήσει στον ξεριζωμό 2.500.000 άτομα έως τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους. Αντίστοιχα έχουν εκτοπιστεί 5.200.000 Παλαιστίνιοι και 500.000 Λίβυοι. (UNHCR, 2015).

Οι περιοχές που μετά τη Μέση Ανατολή έχουν οδηγήσει στον μεγαλύτερο εκτοπισμό ατόμων προέρχονται από την περιοχή της Υποσαχάριας Αφρικής. Οι πολεμικές συρράξεις στο Νότιο Σουδάν και στην Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία της Σομαλίας, στη Νιγηρία, το Μπουρούντι, το Σουδάν, τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κογκό και τη Μοζαμβίκη έχουν οδηγήσει σε εκτοπισμό 18.400.000 άτομα. Επίσης η περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού υπολογίζεται ότι αντιπροσωπεύει το 1/6 του

αριθμού των παγκόσμιων προσφύγων και των εσωτερικά εκτοπισμένων πληθυσμών. Σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα της Έπατης Αρμοστείας 1 στους 6 πρόσφυγες προέρχεται από το Αφγανιστάν, με το 1.200.000 να έχουν εκτοπιστεί εσωτερικά του κράτους. Ακολουθεί η Μυανμάρ με 451.800 πρόσφυγες και 451.000 εσωτερικά εκτοπισμένους (UNHCR, 2015).

Αντίστοιχα στην Κεντρική Αμερική ένας όλο και μεγαλύτερος αριθμός προσφύγων και αιτούντων άσυλο παρατηρείται με το Ελ Σαλβαδόρ, τη Γουατεμάλα, τις Ονδούρες να αντιπροσωπεύουν τις περιοχές με τα μεγαλύτερα ποσοστά. Επίσης η Κολομβία αντιπροσωπεύει τη χώρα με το μεγαλύτερο αριθμό εσωτερικά εκτοπισμένων σε παγκόσμιο επίπεδο φτάνοντας τα 6.900.000 άτομα (UNHCR, 2015).

2.3 Μεταναστευτικό Φαινόμενο και Ευρώπη

Για να γίνει κατανοητή η εξέλιξη του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ευρώπη, πρέπει αρχικά να γίνει ένας χρονικός διαχωρισμός ο οποίος αφορά την ανάπτυξη της μετανάστευσης κατά την προπολεμική και κατά τη μεταπολεμική περίοδο.

Όσον αφορά στην προπολεμική περίοδο η μετανάστευση καταρχήν είχε ενδοευρωπαϊκό χαρακτήρα και ήταν εποχιακή και προσωρινή. Η βασική αιτία μετακίνησης των πληθυσμών ήταν η ανάγκη κάλυψης των γεωργικών αναγκών τους, ενώ στα κύρια κίνητρα των μεταναστών πρέπει να αναφερθούν η αναζήτηση εργασίας, αλλά και ιστορικοί λόγοι, όπως για παράδειγμα η δημογραφική έκρηξη που παρατηρείται στον κόσμο κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα και οι πολιτικές επαναστάσεις που λαμβάνουν χώρα την ίδια περίοδο (Μουσούρου, 1999 : 26-27).

Ο προαναφερόμενος τύπος μετανάστευσης ήταν η συνήθης μορφή του φαινομένου για μεγάλο χρονικό διάστημα στην Ευρώπη, χωρίς ωστόσο αυτό να σημαίνει ότι δεν υπήρξαν άλλες μεταναστευτικές μορφές την ίδια περίοδο. Για παράδειγμα οι πολιτικοί πρόσφυγες έκαναν την εμφάνισή τους τον 19^ο αιώνα λόγω των τοπικών εξεγέρσεων. Επίσης την ίδια περίοδο εμφανίζονται και οικονομικοί μετανάστες, οι οποίοι άλλαζαν τόπο κατοικίας έχοντας πιο μακροπρόθεσμους οικονομικούς στόχους (Goran, 1992, 11678-1199). Για παράδειγμα τον 19^ο αιώνα η Γαλλία αποτέλεσε χώρα υποδοχής μεταναστών, ειδικότερα τεχνιτών και εργατών, κυρίως το χρονικό διάστημα 1815-1914, με αποτέλεσμα να καλυφθεί σημαντικά το χρόνιο δημογραφικό πρόβλημα που

αντιμετώπιζε η χώρα. Τον ίδιο αιώνα μετακινήσεις πληθυσμών παρατηρούνται και προς την Αγγλία, κυρίως εργατών από την Ιρλανδία, Γερμανών σοσιαλιστών ή άλλων μειονοτήτων, ενώ μετά τη Γαλλική Επανάσταση παρατηρείται μεγάλο μεταναστευτικό κύμα από την ύπαιθρο προς τις πόλεις (Ferrie & Hatton, 2013). Οι Γερμανοί μετανάστες εκτός από την Αγγλία, μετακινούνται προς τη Γαλλία, τη Ρουμανία και τη Ρωσία, ενώ από το 1860 παρατηρείται μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα αθίγγανων από την περιοχή της Ανατολικής προς τη Δυτική Ευρώπη (Μουσουρού, 1991: 28).

Κατά την περίοδο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου η ενδοευρωπαϊκή μετανάστευση συνδέεται με προσφυγικά ρεύματα, τα οποία κατευθύνθηκαν κυρίως στην περιοχή της Γαλλίας, της Αγγλίας και της Ολλανδίας. Κατά την περίοδο του μεσοπολέμου πληθυσμοί μετακινήθηκαν λόγω των πολιτικών ανακατατάξεων και των επακόλουθων ανταλλαγών πληθυσμών, οι οποίες ήταν απόρροια του πολέμου και λόγω των αυξανόμενων αναγκών σε εργατικό δυναμικό, ώστε να ανοικοδομηθεί η Ευρώπη. Επίσης οι τοπικές και περιφερειακές συρράξεις που παρατηρούνται την ίδια περίοδο, ειδικότερα στην περιοχή των Βαλκανίων οδήγησαν στις μαζικές πληθυσμιακές μετακινήσεις. Δίπλα στα παραπάνω πρέπει επίσης να αναφερθεί και το γεγονός της επικράτησης ολοκληρωτικών καθεστώτων σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη, με αποτέλεσμα αρκετά άτομα να μετακινηθούν προς χώρες με δημοκρατικά καθεστώτα, όπως για παράδειγμα ένας μεγάλος αριθμός Γερμανών Εβραίων, οι οποίοι μεταφέρθηκαν προς την Αγγλία και την Ολλανδία, όπως και Πολωνοί Εβραίοι, οι οποίοι μετακινήθηκαν προς την Αγγλία και τη Γαλλία (Ferrie&Hatton, 2013).

Η μετανάστευση κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου έλαβε χώρα «λόγω της καταναγκαστικής εργασίας που επέβαλε το ναζιστικό καθεστώς και την φυγή κυρίως Εβραίων για να αποφύγουν την εξόντωση στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης». Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα της μεταναστευτικής ιστορίας της περιόδου ήταν η μετακίνηση μεγάλου αριθμού Εβραίων μεταναστών από διάφορες χώρες του κόσμου στην περιοχή της Παλαιστίνης. Λίγο πριν τον πόλεμο (1933-1940) ένας μεγάλος αριθμός Γερμανών μεταναστών μετακινήθηκε από τη Γερμανία λόγω αντιναζιστικών φρονημάτων, σε διάφορες χώρες (Hatton & Williamson, 2005: 65).

Εκτός ωστόσο από την ενδοευρωπαϊκή μετανάστευση, την ίδια περίοδο παρατηρείται και μεγάλο κύμα υπερπόντιας μετανάστευσης ειδικότερα από την Ευρώπη προς άλλες ηπείρους και κυρίως προς τη Βόρεια Αμερική. Οι μετανάστες

προέρχονται κυρίως από την Ιρλανδία, από τη Σκωτία, Ολλανδία, Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Ιταλία και Ρωσία. Όσον αφορά στην Ελλάδα, η μετανάστευση προς την Αμερική ξεκίνησε περίπου τη δεκαετία του 1880 και παρουσίασε ιδιαίτερη ανάπτυξη έως και το 1940 (Φακιόλας, 2002: 27-29). Επίσης σημαντικά μεταναστευτικά ρεύματα προς την Αμερική παρατηρούνται από την Ισπανία προς τη Λατινική Αμερική και την Ινδία, ενώ αρκετοί Ιταλοί επίσης κινήθηκαν προς τη Λατινική Αμερική και την Αργεντινή. Την ίδια περίοδο αν και σε μικρότερο βαθμό παρατηρήθηκε υπερπόντια ευρωπαϊκή μετανάστευση με κατεύθυνση ευρωπαϊκά εδάφη κυρίως από Αρμένιους μετανάστες την περίοδο 1919-1923 λόγω της γενοκτονίας από την Τουρκία, οι οποίοι κινήθηκαν προς τη Γαλλία, τον Καύκασο και άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Επίσης το 1917 η Γαλλία αποτέλεσε σημαντικό μεταναστευτικό προορισμό για 300.000 Νοτιοαφρικάνους, 86.000 Αλγερινούς, 55.000 Τυνησίους και Μαροκινούς.

Μεταπολεμικά το μεταναστευτικό φαινόμενο παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις, ειδικότερα ως προς τη μορφή και δευτερευόντως ως προς τη θεσμική αντίληψη, τις πρακτικές, αλλά και τις δραστηριότητες πολιτικής φύσεως. Από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και έπειτα, παρατηρείται αντιστροφή των μεταναστευτικών ροών με την Ευρώπη να αποτελεί πλέον χώρο υποδοχής μεταναστών. Η αλλαγή αυτή ήταν αποτέλεσμα της αποικιακής ανεξαρτητοποίησης, της αύξησης των αναγκών για ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό, της πληθώρας των πολεμικών συγκρούσεων που εξακολουθούσαν να υπάρχουν, συνέπεια των ολοκληρωτικών καθεστώτων, του τέλους του Ψυχρού Πολέμου όπως και της επανένωση της Γερμανίας (Muss, 2001: 31-49).

Μεταπολεμικά η υπερπόντια ευρωπαϊκή μετανάστευση ήτα πολύ προορισμένη σε σχέση με την προγενέστερη περίοδο. Βασικές αιτίες περιορισμού των μεταναστευτικών ροών από την Ευρώπη αποτέλεσαν διάφοροι λόγοι οικονομικής και πολιτικής φύσεως, όπως ήταν για παράδειγμα η καταστροφή που υπέστησαν οι ευρωπαϊκές οικονομίες, ο περιορισμός του ενεργού οικονομικά πληθυσμού των ευρωπαϊκών χωρών, ο περιορισμός των μετακινήσεων λόγω της επικράτησης κομμουνιστικών ή δικτατορικών καθεστώτων, ή η οικονομική διεθνοποίηση που παρατηρείται την ίδια περίοδο (Ferrie, 1999:6).

Η υπερπόντια μεταπολεμική μετανάστευση έχει ως σημείο αναφοράς την Αυστραλία, ωστόσο το μεγαλύτερο ρεύμα των μεταναστών, κινείται προς την Ευρώπη (Μουσούρου, 1999: 34-35). Λόγω της ανεξαρτητοποίησης των μεταναστών παρατηρούνται μεγάλες μεταναστευτικές εισροές στην Ευρώπη, οι οποίοι είτε επαναπατρίζονται από τις αποικίες, είτε είναι γηγενείς των αποικιών. Στην Αγγλία από το 1945 παρατηρούνται σημαντικά μεταναστευτικά ρεύματα από τις Ινδίες, (60.000 έως το 1968) από την Κίνα, την Κύπρο, τη Δυτική Αφρική, την Ασία, την Άπω Ανατολή και το Πακιστάν. Επίσης η Ολλανδία την ίδια περίοδο αποτέλεσε χώρα υποδοχής μεταναστών, η Ιταλία, και το Βέλγιο (Bauer, Lofstrom, Zimmermann, 2001: 3).

Όσον αφορά στην ενδοευρωπαϊκή μεταπολεμική μετανάστευση χαρακτηριστικό γνώρισμα της αποτέλεσε η πληθυσμιακή μετακίνηση από τη Νότια και Ανατολική Ευρώπη, προς την Δυτική και Βόρεια Ευρώπη. Οι μετανάστες είναι κατά βάση οικονομικοί με το φαινόμενο να διακρίνεται σε 4 επιμέρους χρονικές περιόδους. Η πρώτη αφορούσε την περίοδο 1945-1960 όπου ανοικοδομείται η Ευρώπη μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Εκτός από τον επαναπατρισμό αποίκων σημαντικά μεταναστευτικά ρεύματα της περιόδου αφορούσαν και άτομα τα οποία είχαν μετακινηθεί εξαιτίας του πολέμου. Η δεύτερη περίοδος αφορά το χρονικό διάστημα από το 1955-1973 με το μεταναστευτικό φαινόμενο να συνδέεται κυρίως με μετανάστες Ευρωπαίους, οι οποίοι μετακινούνται από τον ευρωπαϊκό νότο προς την κεντροδυτική Ευρώπη. Βασική αιτία της μετανάστευσης της συγκεκριμένης περιόδου είναι η ραγδαία εκβιομηχάνιση και η εργασιακή αυτοματοποίηση, σε συνδυασμό με τη διεθνοποίηση της οικονομίας και την καλλιέργεια παρεμβατικών πολιτικών. Η μετανάστευση αυτής της περιόδου ήταν αποτέλεσμα πολιτικών οργανωμένου χαρακτήρα με σκοπό την εισαγωγή εργατών μέσω συμφωνιών που είχαν συνάψει αρκετά κράτη μεταξύ τους. Αυτές οι συμφωνίες καθόριζαν και τα χρονικά πλαίσια παραμονής των μεταναστών στις χώρες υποδοχής. Κυρίως οι μετανάστες της περιόδου ήταν αγρότες με αποτέλεσμα την ίδια περίοδο να παρατηρηθεί η μετάβαση από τη γεωργική απασχόληση, προς την εξαρτημένη ανειδίκευτη εργασία (Βεντούρα, 1994: 48-49).

Η τρίτη περίοδος της μεταναστευτικής ροής αφορούσε το χρονικό διάστημα από το 1974 έως το 1988 όπου κάμπτεται η ενδοευρωπαϊκή μετανάστευση και ενισχύεται η μετανάστευση από περιοχές της Ασίας, της Αφρικής και της Μ. Ανατολής. Επίσης

αυτή την περίοδο παρατηρείται ότι τα μέτρα που επεδίωκαν η μετανάστευση να έχει προσωρινό χαρακτήρα δεν απέδωσαν, αφού ένας μεγάλος αριθμός των προσωρινών μεταναστών επεδίωκε τη μονιμοποίηση τους στις περιοχές που είχε εγκατασταθεί. Την ίδια περίοδο παρατηρείται ανάπτυξη του φαινομένου αναζήτησης ασύλου, το οποίο προοδευτικά θα αναπτυχθεί, ενώ γίνονται πλέον αντιληπτά τα πρώτα συμπτώματα της παράνομης μετανάστευσης (Muss, 2001: 31-49).

Τέλος από το 1988 έως σήμερα το μεταναστευτικό φαινόμενο παρουσιάζει ιδιαίτερη ένταση, ενώ πλέον οι αιτίες είναι διαφοροποιημένες. Για παράδειγμα η διάλυση των σοβιετικών καθεστώτων, η κατάρρευση του τοίχους του Βερολίνου, η αναταραχή σε πολιτικό επίπεδο που παρατηρήθηκε στην Ανατολική Ευρώπη, η παγκόσμια οικονομική ύφεση της δεκαετίας του 1990, οι ανακατατάξεις σε γεωπολιτικό επίπεδο, η οικονομική κρίση του 2008, οι πολεμικές συγκρούσεις στη Μέση Ανατολή έχουν προκαλέσει μεγάλα ρεύματα μεταναστών και προσφύγων που αιτούνται άσυλο. Επίσης σημαντική είναι και η ανάπτυξη της παράνομης μετανάστευσης η οποία ενισχύεται από μία νέα μορφή μετανάστευσης όπου λαμβάνει χώρα μέσω της προσωρινής μετεγκατάστασης προσώπων σε μία περιοχή, με σκοπό την εκπαίδευση ή την άσκηση συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας και στην συνέχεια επιδιώκουν να παραμείνουν μόνιμα σε αυτή τη χώρα (Muss, 2001: 31-49).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΤΟ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ ΩΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

3.1 Ιστοριοπολιτική Προσέγγιση της Περιοχής της Μέσης Ανατολής

Λαμβάνοντας υπόψη ότι τα τελευταία έτη οι ροές των μεταναστών και των προσφύγων έχουν σαν περιοχή προέλευσης τη Μέση Ανατολή, θεωρείται αναγκαία μία λεπτομερή παρουσίαση πληροφοριών, ώστε να γίνει κατανοητή η νέα μορφή της μεταναστευτικής και προσφυγικής πρόκλησης που αντιμετωπίζει η ΕΕ.

Αναλυτικότερα η περιοχή της Μέσης Ανατολής ανέκαθεν χαρακτηριζόταν από αστάθεια, αποτελώντας ένα πολυτάραχο και μεταβαλλόμενο περιβάλλον σε επίπεδο κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό, ενεργειακό, θρησκευτικό ακόμη και περιβαλλοντικό. Οι πολυποίκιλες συνθήκες οδήγησαν μάλιστα τόσο κατά τον 20^ο, όσο και κατά τον 21^ο αιώνα στη δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για την προαγωγή συμφερόντων κυρίως των Μεγάλων Δυνάμεων όπως και στην ανάδυση απειλών τοπικής, περιφερειακής ακόμη και παγκόσμιας φύσεως. Η περιοχή της Μέσης Ανατολής αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές γεωπολιτικές περιοχές σε παγκόσμιο επίπεδο, που αναλόγως της περιφερειακής κατάστασης της επιμέρους περιοχής διαμορφώνονται συνεργατικές ή συγκρουσιακές σχέσεις (Γιαννακόπουλος, 2012: 18-21).

Οι εξελίξεις επομένως που συμβαίνουν στην περιοχή του αραβικού κόσμου επηρεάζουν τόσο ευρύτερα την περιοχή, όσο και τη Διεθνή Κοινότητα ειδικότερα σε ζητήματα ασφάλειας και οικονομίας. Ωστόσο πέραν των εξελίξεων η περιοχή της Μέσης Ανατολής φέρει και κάποια διαχρονικά γνωρίσματα, τα οποία συμβάλλουν στην γενικότερη αστάθεια (Κούτσης, 1992 : 24-27). Αναλυτικότερα, η συνεχής πληθυσμιακή ανάπτυξη του αραβικού πληθυσμού αποτελεί ένα από αυτά τα διαχρονικά προβλήματα. Επίσης σημαντική αιτία αποτελεί το δημοκρατικό έλλειμμα που υπάρχει ως συνέπεια της μακραίωνης διακυβέρνησης της περιοχής από απολυταρχικούς ηγέτες. Το ζήτημα της οικονομικής μετανάστευσης, αλλά και των

προσφυγικών ρευμάτων ως αποτέλεσμα της ανεργίας και των συγκρούσεων, αποτελεί σημαντική συνιστώσα γνωρισμάτων στην περιοχή. Η έλλειψη του πόσιμου νερού λόγω των κλιματικών αλλαγών και η ανεπάρκεια αντιμετώπισης του φαινομένου συμβάλλει καθοριστικά στην έκρυθμη κατάσταση στη Μέση Ανατολή. Οι δύσκολες οικονομικές συνθήκες κάποιων αραβικών χωρών και ειδικότερα όσων δεν παράγουν πετρέλαιο πυροδοτούν την αναρχία και τα προβλήματα στην περιοχή. Επιπροσθέτως, το έντονα συγκρουσιακό κλίμα που υπάρχει στη περιοχή λόγω της διαρκούς δραστηριοποίησης πολλών παραστρατιωτικών οργανώσεων, των τρομοκρατικών οργανώσεων, αλλά και των τάσεων αυτονομίας που παρουσιάζουν πολλές περιοχές (Κούτσης, 1992 : 18-27).

Το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου είχε ως συνέπεια των διαμοιρασμό των εδαφών της Ανατολίας από τους συμμάχους. Η Τουρκία κατάφερε να ανεξαρτητοποιηθεί, ενώ η συμφωνία Σάικς- Πικό που υπογράφηκε μυστικά μεταξύ της Γαλλίας και της Μεγάλης Βρετανίας, οδήγησε στο διαχωρισμό της Μέσης Ανατολής σε ζώνες επιρροής. Τις δεκαετίες που ακολούθησαν οι αραβικές περιοχές προσπάθησαν να ανεξαρτητοποιηθούν, χωρίς μεγάλη επιτυχία. Ωστόσο το 1922 δημιουργήθηκε το Βασίλειο της Αιγύπτου, ενώ μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οι Βρετανοί, Γάλλοι και Σοβιετικοί αναγκάστηκαν λόγω των ανακατατάξεων και των αντιαποικιακών αγώνων να αποχωρήσουν από την περιοχή της Μέσης Ανατολής και προοδευτικά πολλές περιοχές ανεξαρτητοποιήθηκαν. Το 1956 το Μαρόκο και η Τυνησία ανεξαρτητοποιήθηκαν και η Αλγερία το 1962(Κούτσης, 1992 : 18-27).

Η κρίση στο Σουέζ ως συνέπεια του αραβικού εθνικισμού με κύριο εκφραστή τον Νάσερ αποτέλεσε το κύκνειο άσμα των πάλαι ποτέ ισχυρών αποικιοκρατικών δυνάμεων στην περιοχή. Ενώ το 1951 η εθνικοποίηση της πετρελαϊκής βιομηχανίας στο Ιράν ήταν ένας ακόμη παράγοντας αποσταθεροποίησης για τους αποικιοκράτες. Αντίστοιχα στην περιοχή της Συρίας η ανάπτυξη του κόμματος του Μπάαθ (Ρούσσο, 2013) που αποτελούσε ένα μείγμα αραβικού εθνικισμού, αραβικού σοσιαλισμού και παναραβισμού, οδήγησε την Συρία σε ένωση με την Αίγυπτο και δημιούργησαν την Ενωμένη Αραβική Δημοκρατία, η οποία όμως διαλύθηκε.

Το παλαιστινιακό ζήτημα στην περιοχή ήταν και εξακολουθεί να αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα με τη σύγκρουση μεταξύ Παλαιστίνης και Ισραήλ να αναζωπυρώνει το εκρηκτικό κλίμα και να θέτει σε κίνδυνο την παγκόσμια ειρήνη. Δίπλα στα παραπάνω πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι από την τελευταία δεκαετία

πραγματοποιούνται σε διάφορες περιοχές της Μέσης Ανατολής πολλά πραξικοπήματα εμφύλιοι πόλεμοι, λειτουργώντας αποσταθεροποιητικά στην περιοχή. Σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση συμβάλλει και η άνοδος του Ισλαμικού Φονταμενταλισμού – Εξτρεμισμού μέσω των ένοπλων τρομοκρατικών οργανώσεων. Ολοκληρώνοντας αυτή τη σύντομη ιστορική αναφορά στην περιοχή της Μέσης Ανατολής δεν θα μπορούσε να μην γίνει αναφορά στην Αραβική Άνοιξη με τη Συρία να αποτελεί την χώρα που έχει δεχθεί τις περισσότερες συνέπειες της (Κουσκουβέλης, 2012: 25-29).

3.2. Οι Συγκρούσεις στην Περιοχή της Μέσης Ανατολής ως Παράγοντας του Μεταναστευτικού και του Προσφυγικού Ζητήματος

Το ξέσπασμα της Αραβικής Άνοιξης επηρέασε τις περισσότερες περιοχές στη Μέση Ανατολή, ειδικότερα δε την Αίγυπτο, τη Λιβύη και τη Συρία. Με τον όρο Αραβική Άνοιξη ονομάζεται το κύμα από διαδηλώσεις και διαμαρτυρίες που έλαβε χώρα στη Μέση Ανατολή και στη Βόρεια Αφρική, το οποίο είχε σαν χρονική αφετηρία το Δεκέμβριο του 2010. Εξεγέρσεις εκδηλώθηκαν στην Τυνησία, στην Αίγυπτο, στη Λιβύη, στο Μπαχρέιν, στη Συρία, στην Υεμένη, στην Αλγερία, στο Ιράν, στο Ιράκ, στην Ιορδανία, στο Μαρόκο, στο Ομάν κ.α. Κοινό σημείο όλων των εκδηλώσεων αυτών ήταν το αίτημα για την πτώση των απολυταρχικών καθεστώτων που επικρατούσαν στις χώρες αυτές.

Το κίνημα της Αραβικής Άνοιξης έλαβε χώρα αρχικά στην Τυνησία όταν ένας πωλητής, ο Μοχάμεντ Μπουαζίζι, αυτοπυρπολήθηκε καθώς οι αστυνομικές αρχές κατάσχεσαν τα προϊόντα του, επειδή δεν είχε άδεια. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε την αφορμή για το ξέσπασμα πολλών διαδηλώσεων στην Τυνησία, με αποτέλεσμα πολλοί άνθρωποι να χάσουν τη ζωή τους. Οι διαδηλώσεις είχαν στραφεί κατά του καθεστώτος, το οποίο καταπίεζε σε καθημερινή βάση τους πολίτες, κάνοντας χρήση βίας και καταπατώντας τα ανθρώπινα δικαιώματα. Παρά την αλλαγή εξουσίας η Τυνησία συνεχίζει να αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα στο εσωτερικό της, τα οποία σε μεγάλο βαθμό, οφείλονται στις τρομοκρατικές ενέργειες των σαλαφιστών και στη δράση της εξτρεμιστικής ισλαμικής οργάνωσης Ansar al Sharia, η οποία πραγματοποιεί συνεχώς τρομοκρατικές επιθέσεις. Η εξέγερση στην Τυνησία αποτέλεσε και την αφετηρία σε ένα ντόμινο αντίστοιχων εκδηλώσεων και σε άλλες περιοχές της Μέσης Ανατολής (Κουσκουβέλης, 2012: 22).

Η Αραβική Άνοιξη μετά την Τυνησία έλαβε χώρα στην Αίγυπτο το 2011, η οποία μάλιστα έμεινε γνωστή ως *Επανάσταση της 25^{ης} Ιανουαρίου*. Το χρονικό διάστημα από τις 25 Ιανουαρίου 2011 έως τις 11 Φεβρουαρίου 2011 έλαβαν χώρα στην Αίγυπτο αλληπάλληλες διαδηλώσεις με απώτερο αίτημα να παραιτηθεί ο πρόεδρος Χοσνί Μουμπάρακ, κατηγορώντας τον για διαφθορά, φτώχεια, ακρίβεια, την ανεργία και αστυνομική βία που επικρατούσε στην περιοχή. Τελικά μετά από πιέσεις ο Μουμπάρακ παραιτήθηκε και την εξουσία και ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας το Ανώτατο Συμβούλιο των Ενόπλων Δυνάμεων. Στις εκλογές που έλαβαν χώρα επικράτησε ο Αλ Σίσι ο οποίος θεωρείται μεταρρυθμιστής και έχει προάγει πολλές ενέργειες με σκοπό την ενίσχυση της κατεστραμμένης αιγυπτιακής οικονομίας. Ωστόσο το μεγαλύτερο πρόβλημα με το οποίο είναι αντιμέτωπη η Αίγυπτος είναι το Wilayat Sinai, το οποίο θεωρείται παρακλάδι του Ισλαμικού Κράτους και πραγματοποιεί συχνά επιθέσεις σε αμάχους, με αποτέλεσμα πολλοί να χάνουν τη ζωή τους. Πρόκειται για μία εξτρεμιστική οργάνωση, η οποία χρησιμοποιεί τις μεθόδους του ISIS όπως είναι οι ακραίες εκτελέσεις και επιθέσεις σε χριστιανούς (Davies, 2011).

Η Αραβική Άνοιξη δεν άφησε ανεπηρέαστη και τη Λιβύη η οποία αντιμετώπισε από το 2011 μία σειρά ταραχών και συγκρούσεων που αποσκοπούσαν στην πτώση του Καντάφι. Οι συγκρούσεις πήραν τεράστιες διαστάσεις ειδικότερα στο βορειοανατολικό τμήμα της Λιβύης, ενώ το καθεστώς αντέδρασε εκδηλώνοντας υπερβολική χρήση βίας. Οι συγκρούσεις μαίνονταν και έως τον Αύγουστο του 2011 οι αντικαθεστωτικοί στην περιοχή έλεγχαν τις περισσότερες πόλεις. Τον Οκτώβριο του 2011 ανακοινώθηκε η απελευθέρωση της χώρας και η σύσταση κυβέρνησης προσωρινού χαρακτήρα μέσα σε διάστημα 30 ημερών. Η Λιβύη μαστίζεται από χάος και αναρχία αφού υπάρχουν δύο αντιμαχόμενες κυβερνήσεις με τη μία να βρίσκεται στην Τρίπολη και την άλλη στην Αλ – Μπάντα. Παράλληλα στην περιοχή δραστηριοποιούνται πολλές τρομοκρατικές ομάδες με το Ισλαμικό Κράτος να αποτελεί την πιο επικίνδυνή. Ένας μεγάλος μέρος του πληθυσμού αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα και είναι εγκλωβισμένο, ενώ όσα άτομα μπορούν αναζητούν ασφάλεια σε άλλες περιοχές. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα δεν λειτουργούν και η κατάσταση βρίσκεται εκτός ελέγχου (El- Katiri, 2012; Fetouri, 2015).

Μία από τις σημαντικότερες επιπτώσεις που έφερε η Αραβική Άνοιξη ήταν ο συριακός εμφύλιος πόλεμος. Το Φεβρουάριο του 2011 ξεκίνησαν στην Συρία αντικαθεστωτικές διαδηλώσεις, οι οποίες στην πορεία έγιναν μαζικής μορφής, με τους

πολίτες να ζητούν βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τερματισμό της διαφθοράς. Το καθεστώς Άσαντ έλαβε βίαια μέτρα με σκοπό να καταπνίξει τις διαδηλώσεις ώστε να μην έχει τις συνέπειες που είχαν άλλα καθεστώτα στα οποία προηγήθηκε το φαινόμενο. Προοδευτικά ζήτησε η αντιπολίτευση την απομάκρυνση του Άσαντ με τη σύγκρουση να κλιμακώνεται. Αποτέλεσμα της παραπάνω κατάστασης ήταν να ξεσπάσει ο συριακός εμφύλιος πόλεμος το 2012, ο οποίος μαίνεται μέχρι σήμερα. Στο εσωτερικό της χώρας επικρατεί αναρχία και κυριαρχούν ισλαμικές εξτρεμιστικές ομάδες, όπως είναι η Αλ Νούσρα που είναι παρακλάδι της Αλ Κάιντα. Ωστόσο και στην περίπτωση της Συρίας η μεγαλύτερη απειλή είναι το Ισλαμικό Κράτος(Davies, 2011).

3.3 Η Στάση της ΕΕ στις Συγκρούσεις της Μέσης Ανατολής

Η ΕΕ επιδιώκει να προωθήσει με κάθε τρόπο τη δημοκρατία στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η ΕΕ έχει συνάψει σχέσεις με τα αραβικά κράτη από το 1995 στη Βαρκελώνη υπογράφοντας τη Συνθήκη της Βαρκελώνης η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας. Η συνεργασία αυτή αφορούσε το πολιτικό, οικονομικό, επενδυτικό και κοινωνικό πλαίσιο συνεργασίας της ΕΕ με χώρες της Μέσης Ανατολής (Vourgidi, 2013 :16).

Τα γεγονότα που έλαβαν χώρα με την Αραβική Άνοιξη άσκησαν σημαντική επιρροή στις χώρες της Ευρώπης, κυρίως στις πρώην αιτιοκρατικές όπως η Γαλλία, οι οποίες εξακολουθούσαν να ασκούν σε κάποιες περιοχές της Μέσης Ανατολής επιρροή. Αρχικά η ΕΕ επεδίωξε την πολιτική εμπλοκή ξεκινώντας ευρείες πολιτικές συνομιλίες σε κυβερνητική και κοινοβουλευτική βάση, μέσω της πραγματοποίησης συχνών επισκέψεων σε υψηλόβαθμους αξιωματούχους της περιοχής, αλλά και σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας με επαφές που ανέπτυξε με μέλη μη κυβερνητικών οργανώσεων που κυριαρχούσαν στις συνομιλίες.

Οργανωμένα η ΕΕ αντέδρασε στην Αραβική Άνοιξη μέσω της Κοινής Ανακοίνωσης (Joint Communication) με τίτλο «Συνεργασία για τη δημοκρατία και την κοινή ευημερία με τη νότια Μεσόγειο», στην οποία ανέφερε ότι είναι ανάγκη να υποστηριχθεί ευρέως το δικαίωμα των χωρών να συμμετέχουν ισότιμα στην πολιτική σκηνή, να ζουν οι κάτοικοι τους με αξιοπρέπεια, ελευθερία να έχουν το δικαίωμα να

εργάζονται με σημείο αναφοράς την προστασία των ανθρωπίνων αξιών και των κοινών συμφερόντων (Μπότση, 2014: 271-272).

Επίσης επεδίωξε να υποστηρίξει τις περιοχές παρέχοντας οικονομική ενίσχυση και δυνατότητα πρόσβασης στην ευρωπαϊκή αγορά, σε όσες χώρες προήγαγαν ταχύτατα μεταρρυθμίσεις προς την παραπάνω κατεύθυνση. Ειδικότερα στήριξε το αίτημα για εκδημοκρατισμό αυτών των χωρών, ενώ εξακολουθεί να βοηθά μεσογειακούς εταίρους προκειμένου να δημιουργηθεί μία στέρεα βάση και να εξασφαλιστεί μία βιώσιμη οικονομία σε αυτές τις περιοχές.

Ωστόσο όταν μαινόταν ο εμφύλιος πόλεμος στη Λιβύη και επενέβη το ΝΑΤΟ, ενώ η Βρετανία και η Γαλλία διαδραμάτισαν καθιστικό ρόλο στις επιχειρήσεις παρά την εναντίωση κρατών από την ΕΕ όπως της Γερμανίας, η ΕΕ αποδείχθηκε ότι δεν μπορούσε να καθορίσει τις πολιτικές εξελίξεις και δεν μπορούσε να εφαρμόσει μία ενιαία γραμμή σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής.

Στην περίπτωση της Συρίας όπου μαστίζεται από τον εμφύλιο πόλεμο η ΕΕ προτείνει να απομακρυνθεί ο Άσαντ από την εξουσία γιατί όπως υποστηρίζει καταπατά τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις αξίες, ενώ τον κατηγορεί για κατάχρηση εξουσίας. Η ΕΕ έχει συνταχθεί με τις ΗΠΑ στεκόμενη στο πλευρό της αντιπολίτευσης. Ωστόσο η Γαλλία και η Βρετανία υποστήριξαν την επέμβαση στην Συρία, ενώ τα υπόλοιπα κράτη-μέλη κράτησαν αποστάσεις. Για μία ακόμη φορά λοιπόν η ΕΕ φάνηκε διαιρεμένη (Yildiz, 2016: 43-48).

Η ΕΕ φαίνεται αδύναμη να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της περιοχής εν αντιθέσει με άλλους οργανισμούς όπως είναι το ΝΑΤΟ. Επίσης διαφαίνεται ότι δεν μπορεί να επιβάλλει τις θέσεις της στα κράτη-μέλη της αφού κάθε ένα λειτουργεί αυτοβούλως. Ταυτόχρονα, αντιμετωπίζει συνεχώς την πρόκληση των συνεπειών της παραπάνω κατάστασης, σημαντικότερες διαστάσεις των οποίων αποτελούν οι αθρόες μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές που κινούνται προς τα ευρωπαϊκά εδάφη (Yildiz, 2016: 43-48).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΣΥΛΟΥ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

4.1 Μεταναστευτική Πολιτική

Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία με τον όρο μεταναστευτική πολιτική ορίζεται το σύνολο από πολιτικές και ενέργειες οι οποίες συνδέονται με την είσοδο, την παραμονή, τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας των μεταναστών, αλλά και τη στοχοθεσία, το σύνολο των προτεραιοτήτων, των αναγκών, των πολιτικών και των οικονομικών επιδιώξεων των χωρών υποδοχής. Αναλόγως με την μεταναστευτική πολιτική που ακολουθεί η κάθε χώρα αυτές διακρίνονται, σε χώρες που εφαρμόζουν την πολιτική της αφομοίωσης, όπως για παράδειγμα είναι οι ΗΠΑ, σε χώρες που η πολιτική τους αποσκοπεί στην μετατροπή της χώρας υποδοχής σε πολυπολιτισμική κοινωνία όπως για παράδειγμα η Σουηδία, σε χώρες που δεν εφαρμόζουν μεταναστευτική πολιτική αφομοίωσης, αλλά οι μετανάστες αντιμετωπίζονται ως ένα προσωρινό σύνολο εργατικής δύναμης όπως η Γερμανία, σε χώρες που έχουν ως χαρακτηριστικό γνώρισμα το αποικιοκρατικό παρελθόν όπως είναι η Γαλλία και χώρες που από περιοχές αποστολής μεταναστών, μετατράπηκαν προοδευτικά σε χώρες υποδοχής μεταναστών όπως συνέβη με πολλά κράτη της Νότιας Ευρώπης, μεταξύ των οποίων βρίσκεται και η Ελλάδα (ΙΑΠΑΔ, 2002: 9).

Αλλιώς η μεταναστευτική πολιτική ορίζεται ως το σύνολο από μέτρα και υιοθετημένες κοινωνικές πρακτικές, οι οποίες κινούνται πάνω σε δύο βασικούς άξονες. Ο πρώτος άξονας αφορά τις ρυθμίσεις και τους ελέγχους ως προς την είσοδο, την διανομή και την απασχόληση των μεταναστών και των προσφύγων, καθώς και των μέτρων που λαμβάνονται με σκοπό να επιστρέψουν στις χώρες καταγωγής τους, όπως και την καταπολέμηση του φαινομένου της παράνομης μετανάστευσης. Ο δεύτερος άξονας αφορά τη διαχείριση των ήδη εγκαταστημένων μεταναστών στις χώρες υποδοχής (Μπάγκαβος & Παπαδοπούλου, 2003:24).

Από τον προαναφερόμενο ορισμό διαφαίνεται ότι η μεταναστευτική πολιτική χαρακτηρίζεται από πολλές διαστάσεις, καταδεικνύοντας τη μεγάλη σημασία που αυτή έχει τόσο όσον αφορά στην εξωτερική επιβεβαίωση της κυριαρχίας των εθνικών

κρατών, όσο και όσον αφορά στην εσωτερική συνοχή τους. Συνεπώς, ο πρώτος άξονας συνδέεται με την σαφή και καθορισμένη μεταναστευτική πολιτική που ακολουθεί ένα κράτος και έχει κατασταλτική, αστυνομική, αμυντική και απωθητική μορφή και γενικότερα αρνητικό περιεχόμενο και ο δεύτερος άξονας αφορά στις πολιτικές ένταξης, οι οποίες έχουν θετικό περιεχόμενο, επιδιώκοντας τη δημιουργία νομικών και τυπικών προϋποθέσεων σύγκλισης των μεταναστευτικών πληθυσμών με τους γηγενείς. Η μεταναστευτική πολιτική στην ολοκληρωμένη μορφή της, επικεντρώνεται στη ρύθμιση των μεταναστευτικών ροών προς μία χώρα, καθώς και στον έλεγχο των αλλοδαπών σε αυτή και στην ομαλή ένταξη τους (Παύλου, 2004: 39-87).

Οι άξονες της μεταναστευτικής πολιτικής δεν είναι δεδομένοι, κάτι που οφείλεται στο γεγονός ότι η μετανάστευση αποτελεί ένα φαινόμενο δυναμικό και εξελισσόμενο. Συνεπώς η μεταναστευτική πολιτική διαφοροποιείται μεταξύ των κρατών, των ηπείρων, διαμορφώνεται από τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες που επικρατούν σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως και με βάση το πλαίσιο των διακρατικών συμφωνιών που κατά καιρούς λαμβάνουν χώρα ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα κράτη (Καυάλης, 2007: 2-14).

Σημείο αναφοράς της μεταναστευτικής πολιτικής αποτελεί ο όρος «ένταξη», ο οποίος χρησιμοποιείται για την περιγραφή μιας διαδικασίας ατομικής ή ομαδικής, που συνδέεται με τις προσπάθειες προσαρμογής των μεταναστών και των αιτούντων διεθνούς προστασία σε μία νέα χώρα. Η ένταξη αποτελεί ειδικότερο τομέα της μεταναστευτικής πολιτικής, αλλά και ευρύτερα της κοινωνικής πολιτικής κάθε κράτους για τον συνολικό πληθυσμό του. Η ένταξη είναι άμεσα εξαρτημένη από την πολιτική διαχείρισης του μεταναστευτικού φαινομένου και είναι συνδεδεμένη με πολιτικές, οι οποίες έχουν θετικό χαρακτήρα και αφορούν δράσεις κοινωνικοποίησης των μεταναστών και των αιτούντων διεθνούς προστασία στις χώρες υποδοχής. Η ένταξη αφορά μία σύνθετη εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία σε πρώτο στάδιο περιλαμβάνει την κάλυψη βασικών αναγκών των μεταναστών- προσφύγων όπως είναι η υποδοχή, η στέγαση, η δυνατότητα υγειονομικής περίθαλψης, εκπαίδευσης, τον επαγγελματικό προσανατολισμό και την προσαρμογή σε νέες επαγγελματίες συνθήκες. Σε δεύτερο στάδιο η ένταξη είναι συνυφασμένη με την προοδευτική εξοικείωση των μεταναστών- προσφύγων στο πλαίσιο των στάσεων και των συμπεριφορών τους με τους πολίτες της χώρας υποδοχής. Το δεύτερο αυτό στάδιο μπορεί να φτάνει μέχρι και σε προχωρημένο στάδιο κοινωνικής ενσωμάτωσης, όπως είναι για παράδειγμα ο εκ

νέου προσδιορισμός της πολιτισμικής ταυτότητας, η αλλαγή του τρόπου ζωής, των καταναλωτικών προτύπων, ο τρόπος που δομούνται οι οικογενειακές και κοινωνικές σχέσεις, η ενεργή συμμετοχή στα κοινά κτλ. Συνεπώς η ένταξη αποτελεί βασικό μέρος της σύγχρονης κοινωνικής πολιτικής που πρέπει να ασκεί κάθε χώρα, γι' αυτό και είναι απαραίτητη η προσέγγιση και αξιολόγηση της σε συλλογικό επίπεδο, αποσκοπώντας να εξασφαλιστεί η κοινωνική συνοχή της χώρας υποδοχής.

4.2 Η Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική στα Στάδια Εξέλιξης του Μεταναστευτικού Φαινομένου

Το φαινόμενο της μετανάστευσης πριν μερικές δεκαετίες αποτελούσε ένα κατά βάση εθνικό ζήτημα σε επίπεδο μεταναστευτικής πολιτικής για τα κράτη- μέλη της ΕΕ. Κάθε συνεργασία μεταναστευτικής πολιτικής που αναπτυσσόταν μπορεί να είχε διμερή, περιφερειακό ή ακόμη σε κάποιες περιπτώσεις και παγκόσμιο χαρακτήρα, ωστόσο δεν περιλαμβανόταν σε κανένα πλαίσιο κοινής πολιτικής της ΕΕ παρά το γεγονός ότι ήδη από το 1957 στο κείμενο της Συνθήκης Περί Ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αναφερόταν η στοχοθεσία ως προς στην ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων εντός της έκτασης της, η οποία αφορούσε μόνο τους εργαζομένους, αντιμετωπίζοντας το μεταναστευτικό φαινόμενο κυρίως ως προς τις οικονομικές διαστάσεις του. Δεν υπήρχε καμία πρόβλεψη στο προαναφερόμενο κείμενο ως προς τον τομέα διέλευσης των συνόρων, ως προς ειδικότερα ζητήματα μετανάστευσης ή πολιτικές που να αφορούν τις θεωρήσεις εισόδου (Givens&Luedtke, 2004:145-165).

Ωστόσο προοδευτικά από το 1975 παρατηρείται μία σταδιακή ανάπτυξη διακυβερνητικής συνεργασίας εντός του νομικού πλαισίου της ΕΕ, η οποία αφορούσε τους τομείς του μεταναστευτικού φαινομένου, του δικαιώματος του ασύλου και της συνεργασίας των κρατών-μελών σε αστυνομικό και δικαστικό επίπεδο. Αυτού του είδους η συνεργασία περιλάμβανε κυρίως άτυπες ανταλλαγές για πληροφορίες, εμπειρίες και πραγματογνωμοσύνες των κρατών-μελών με απώτερο σκοπό να αναπτυχθούν και να θεσπιστούν δίκτυα για τη διευκόλυνση της συνεννόησης ανάμεσα τους. Για την επίτευξη του προαναφερόμενου στόχου δημιουργήθηκαν ομάδες εργασίας όπως για παράδειγμα η ομάδα TREVI, η οποία είχε ως αρμοδιότητα θέματα που αφορούσαν την τρομοκρατία και την εσωτερική ασφάλεια των κρατών – μελών. Από το 1985 οι αρμοδιότητες της προαναφερόμενης ομάδας εργασίας επεκτάθηκαν και

στον τομέα της παράνομης μετανάστευσης όπως και στον τομέα του οργανωμένου εγκλήματος. Από το 1994 και έπειτα οι Υπουργοί Εσωτερικών και Δικαιοσύνης πραγματοποιούσαν σε τακτική βάση συναντήσεις ανά 6 μήνες, με σκοπό να αξιολογήσουν ζητήματα τα οποία σχετίζονταν με τον τομέα της αστυνόμευσης, της δικαιοσύνης, των τελωνίων καθώς και της ελεύθερης κυκλοφορίας ατόμων.

Σημείο σταθμός της μεταναστευτικής πολιτικής της ΕΕ αποτέλεσε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη που υπογράφηκε το 1986 όπου σύμφωνα με το άρθρο 8^A210 προβλεπόταν η δημιουργία μίας ενιαίας αγοράς που θα βασίζονταν στην ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, προσώπων, κεφαλαίων και υπηρεσιών. Ειδικότερα ως προς την ελευθερία των προσώπων η ΕΕ είχε αναπτύξει ειδικότερα το μέρος εκείνο που συνδεόταν με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, με απώτερο στόχο να συμπεριληφθούν όλοι οι Ευρωπαίοι πολίτες καθώς και οι υπήκοοι τρίτων χωρών (EU, 2018).

Ωστόσο ο προαναφερόμενος στόχος συνάντησε δυσκολίες υλοποίησης αφού θα έπρεπε να καταργηθούν οι συνοριακοί έλεγχοι, κάτι που δημιούργησε επιφυλάξεις στα κράτη- μέλη, μιας και τίθετο υπό αμφισβήτηση μέρος των κυριαρχικών δικαιωμάτων τους, τα οποία είχαν εθνική υπόσταση. Συνέπεια της παραπάνω αντίδρασης ήταν να δημιουργηθεί η ιδέα ότι έπρεπε να ληφθούν αντισταθμιστικές πολιτικές που θα αποσκοπούσαν στην ενδυνάμωση των εξωτερικών συνόρων και στην θέσπιση ευρωπαϊκής πολιτικής που θα αφορούσε το άσυλο και τη μετανάστευση.

Οι δυσκολίες που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο της προώθησης της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων στην ΕΚ είχε ως αποτέλεσμα τη σύναψη της συμφωνίας Σένγκεν μεταξύ κρατών-μελών, η οποία θεωρήθηκε το προπαρασκευαστικό στάδιο για την ανάπτυξη της ενιαίας πολιτικής της μετανάστευσης. Στόχος της παραπάνω συμφωνίας ήταν να δημιουργηθεί ένας χώρος χωρίς σύνορα, ώστε να καταργηθούν οι έλεγχοι των εσωτερικών συνόρων και να αναπτυχθούν παράλληλα έλεγχοι όσον αφορά στα εξωτερικά σύνορα, καθώς επίσης και να συμπλεύσουν τα κράτη-μέλη στα ζητήματα θεωρήσεων εισόδου, ασύλου και συνεργασίας σε αστυνομικό και δικαστικό επίπεδο (EU, 2018).

Όταν το 1992 με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ η μεταναστευτική πολιτική εντάχθηκε ως μέρος κοινού ενδιαφέροντος του Γ΄ Πυλώνα της ΕΕ. Αναπτύχθηκαν ομάδες εργασίας αντίστοιχες της TREVI, οι οποίες συμπεριλήφθηκαν σε ένα πιο σύνθετο

δομικό πλαίσιο, εντός του οποίου λαμβάνονταν αποφάσεις με τη χρήση προβλεπόμενων νομικών μέσων από την ΕΕ. Το γεγονός ωστόσο ότι τα κοινά μέσα δεν είχαν καμία νομική επίπτωση δημιούργησε σημαντικές δυσκολίες ως προς τη λήψη σημαντικών αποφάσεων του Γ΄ Πυλώνα.

Οι δυσκολίες που προέκυψαν στον Γ΄ Πυλώνα οδήγησαν την ΕΕ σε τροποποιήσεις στη συνεργασία των κρατών-μελών στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων. Συνέπεια των παραπάνω ήταν να δημιουργηθεί μία νέα διάσταση που αφορούσε τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που έφερε τον τίτλο *«Θεωρήσεις εισόδου, άσυλο, μετανάστευση και άλλες πολιτικές που συνδέονταν με την ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων»*. Σε αυτό το κεφάλαιο περιλαμβάνονταν μέτρα που αφορούσαν τον έλεγχο για τα εξωτερικά σύνορα, θέματα ασύλου, το μεταναστευτικό φαινόμενο και ζητήματα δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών- μελών. Η προαναφερόμενη προσπάθεια αποτέλεσε και την αφετηρία ώστε η ΕΕ να αναπτύξει μία συντονισμένη κοινοτική πολιτική τόσο για το ζήτημα του ασύλου, όσο και τη μετανάστευση (EuropeanCommission, 2002: 1-4).

Σημείο σταθμός της προσπάθειας αυτής αποτέλεσε η Σύνοδος Κορυφής στο Τάμπερε (1999) στην οποία και καταδείχθηκε η σημαντικότητα να καθιερωθεί ένας χώρος ασφάλειας και δικαιοσύνης της ΕΕ με συγκεκριμένους στόχους. Το γενικό πλαίσιο της στοχοθεσίας ήταν να δημιουργηθεί μία ΕΕ, η οποία θα χαρακτηριζόταν από ασφάλεια και ελεύθερη πρόσβαση, υπέρμαχη του δικαιώματος του ασύλου και των δικαιωμάτων των ανθρώπων με σημείο αναφοράς τις υποχρεώσεις της Σύμβασης της Γενεύης το 1951. Σε αυτή τη σύνοδο κορυφής τονίστηκε η σημασία των ζητημάτων του ασύλου και της μετανάστευσης, ως δύο θέματα τα οποία συνδέονται άρρηκτα μεταξύ τους και τα οποία απαιτούσαν τη δημιουργία μίας κοινής πολιτικής από την πλευρά της ΕΕ, που θα αποσκοπούσε στην ανάπτυξη και επέκταση σχέσεων που συνδέονταν με την έννοια της εταιρικής των χωρών καταγωγής των μεταναστών και των προσφύγων, με την οικοδόμηση ενός ενιαίου ευρωπαϊκού πλαισίου όσον αφορά στο άσυλο και στη δημιουργία ενός συστήματος ορθής και δίκαιης μεταχείρισης των υπηκόων που προέρχονται από τρίτες χώρες, καθώς και τη θέσπιση μέτρων ώστε να υπάρχει καλύτερη διαχείριση των ροών των μεταναστών (EuropeanCommission, 2002: 1-4).

4.3 Η Κοινή Μεταναστευτική Πολιτική και η Πολιτική Ασύλου – Νομικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το σύνηθες προφίλ των μεταναστών προς τα κράτη – μέλη της ΕΕ είναι άνδρες οι οποίοι αναζητούν να εργαστούν, να μορφωθούν ή επιδιώκουν να διαφύγουν από διώξεις στην χώρα καταγωγής τους, ενώ προοδευτικά ενώνονται με την οικογένεια τους. Η προαναφερόμενη περιγραφή επιβεβαιώνει με τον πιο σαφή τρόπο ότι το φαινόμενο της οικονομικής μετανάστευσης συνδέεται άμεσα με ζητήματα ασύλου όσον αφορά στους πρόσφυγες, τόσο πολύ μάλιστα που δεν είναι σε αρκετές περιπτώσεις εφικτή η διαφορετική αντιμετώπιση του. Η παραπάνω δυσκολία ενδυναμώνεται από το γεγονός ότι αυτές οι δύο μορφές μετακίνησης (μετανάστευση και προσφυγιά) συνδέονται μεταξύ τους και σε επίπεδο κοινωνικής συνείδησης, αλλά και διαπραγματευτικών πολιτικών. Σε αυτό το πλαίσιο η ΕΕ αναπτύσσει πολιτική για αυτά τα δύο ζητήματα γνωρίζοντας ωστόσο, ότι δε μπορεί να διαμορφώσει ταυτόσημη πολιτική, αφού το ζήτημα του ασύλου εντάσσεται σε διαφορετικό νομικό πλαίσιο από αυτό της μετανάστευσης (Yildiz, 2016: 43-48).

Με γνώμονα την παραπάνω θέση η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προβεί στην έκδοση δύο ανακοινώσεων, οι οποίες αφορούν την πολιτική του ασύλου και αντίστοιχα την πολιτική της μετανάστευσης, αποσκοπώντας και οι δύο να συμπλεύσουν με το πνεύμα του Τάμπερε, όσον αφορά στη δημιουργία κοινού ευρωπαϊκού συστήματος για τη χορήγηση ασύλου, για την ορθή και δίκαιη μεταχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών και την ορθή διαχείριση των μεταναστευτικών, αλλά και των προσφυγικών ροών. Κοινός τόπος και των δυο ανακοινώσεων αποτελεί το γεγονός ότι δίνεται έμφαση στη δημιουργία κοινού διαδικαστικού πλαισίου και κοινής πολιτικής ευθυγράμμισης, όσο είναι εφικτό, στα δύο αυτά ζητήματα, από το σύνολο των κρατών μελών.

Πιο συγκεκριμένα, η πολιτική της ΕΕ στα ζητήματα της μετανάστευσης και του ασύλου, αφορά την κατάργηση ελέγχων των Ευρωπαίων και μη από άλλο κράτος-μέλος της ΕΕ, τη διαμόρφωση ενός κοινού πλαισίου όσον αφορά στους ελέγχους, στους κανόνες των θεωρήσεων κτλ. για τα εξωτερικά σύνορα και την κοινή γραμμή των κρατών-μελών ως προς τις συνθήκες της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηκόων των τρίτων χωρών για χρονικό διάστημα 3 μηνών. Επίσης συνδέεται με το πεδίο απαιτήσεων για τη χορήγηση ασύλου, τον τρόπο αντιμετώπισης των προσφύγων και γενικότερα των εκτοπισμένων ατόμων, τα μέτρα που λαμβάνονται για το φαινόμενο

της παράνομης μετανάστευσης, για το ζήτημα του επαναπατρισμού των παράνομων μεταναστών, καθώς επίσης και το πλαίσιο τόσο των δικαιωμάτων, όσο και των συνθηκών που υπήκοοι τρίτων χωρών που διαμένουν σε ένα κράτος μέλος της ΕΕ, θα μπορούν να μετακινηθούν σε ένα άλλο (Τριανταφυλλίδου & Γρώπα, 2009: 33-38).

Για να εξυπηρετηθούν οι προαναφερόμενοι σκοποί, η ΕΕ θέσπισε προγράμματα - σχέδια δράσης τα οποία προάγουν τη συνεργασία με συγκεκριμένες χώρες για το ζήτημα του ασύλου και της μετανάστευσης. Επίσης το 1999 δημιουργήθηκε η Ομάδα Υψηλού Επιπέδου «Άσυλο και Μετανάστευση», που αποσκοπεί να συνδράμει τις σημαντικότερες χώρες από όπου προέρχονται οι αιτούντες άσυλο και οι μετανάστες σε συγκεκριμένα καθήκοντα. Τα καθήκοντα αυτά σχετίζονται με την κατάρτιση καταλόγων με τις σημαντικότερες χώρες από όπου προέρχονται οι αιτούντες άσυλο και οι μετανάστες, την ανάλυση της κατάστασης των χωρών αυτών ως προς τις αιτίες και τα αποτελέσματα από τον περιορισμό της οικονομικής πτυχής της μετανάστευσης. Επίσης οι αρμοδιότητες της αφορούν την καταγραφή των αναγκών σε ανθρωπιστική βοήθεια, την προσπάθεια ανάπτυξης συνεργασιών με σκοπό την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού και του προσφυγικού φαινομένου με οργανισμούς όπως είναι η Ύπατη Αρμοστεία, καθώς και με άλλους διακυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς οργανισμούς (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2020)/

Επίσης η ΕΕ στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης που προωθεί με τις χώρες καταγωγής των μεταναστών προάγει την παροχή βοήθειας με όλα τα προσφορά μέσα και στα επιτρεπόμενα όρια των ευρωπαϊκών δυνατοτήτων, ώστε να καταπολεμηθεί η φτώχεια, να υπάρξει βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, να καλυτερεύσουν οι συνθήκες απασχόλησης και να προστατευθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ως προς το ευρωπαϊκό σύστημα χορήγησης ασύλου η ΕΕ επιδιώκει με τρόπο δεσμευτικό προς την Σύμβαση της Γενεύης να προστατεύσει τα δικαιώματα κάθε προσώπου αιτούντος άσυλο, ενώ έχει αναπτύξει και συστηματικές διαβουλεύσεις με την Ύπατη Αρμοστεία καθώς και άλλους διεθνείς οργανισμούς (Yildiz, 2016: 43-48).

Η δίκαιη μεταχείριση των ατόμων που προέρχονται από τρίτες χώρες αποτελεί σημαντική πτυχή της πολιτικής του ασύλου και της μεταναστευτικής πολιτικής που εφαρμόζει η ΕΕ, με σκοπό την παροχή ίσων ευκαιριών σε γηγενείς, μετανάστες και πρόσφυγες, ώστε να περιοριστεί κάθε πιθανότητα διάκρισης. Επίσης η ΕΕ μέσα από συγκεκριμένες δράσεις των θεσμικών της οργάνων επιδιώκει την καταπολέμηση του

ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Προάγει την δημιουργία εθνικών προγραμμάτων για τα κράτη-μέλη, ώστε να καταπολεμηθούν οι διακρίσεις και να ενδυναμωθεί η συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τον Ρατσισμό και την Ξενοφοβία, καθώς και με το Συμβούλιο της Ευρώπης (Stanley, 2019: 37-45).

Η εισδοχή αλλά και η διαμονή των μεταναστών και των προσφύγων που προέρχονται από τρίτες χώρες, διερευνάται υπό το πρίσμα της ύπαρξης ενός ομοιόμορφου πεδίου αντιμετώπισης και την κοινή αξιολόγηση των εξελίξεων της Ένωσης σε οικονομικό και δημογραφικό πλαίσιο. Με βάση τα παραπάνω, επιδιώκεται να προσδιοριστεί το καθεστώς για μεγάλο χρονικό διάστημα υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν σε κράτη-μέλη της ΕΕ και στην χορήγηση ενιαίων δικαιωμάτων, τα οποία να ομοιάζουν όσο το δυνατόν περισσότερο σε αυτά των κοινοτικών υπηκόων, όπως για παράδειγμα το δικαίωμα της παιδείας, της διαμονής, της εξαρτημένης και ανεξάρτητης εργασίας κ.α. (Roos, 2013: 56-59).

Επίσης όσον αφορά στην ορθή διαχείριση των ροών των μεταναστών, η ΕΕ έχει αναπτύξει συνεργασίες με τις χώρες προέλευσης, αλλά και διέλευσης των μεταναστών και των προσφύγων, ενώ ενημερώνει διαρκώς τα κράτη-μέλη για τις δυνατότητες της νόμιμης εγκατάστασης. Προάγει τους συνοριακούς ελέγχους με σκοπό να περιορίσει το φαινόμενο της παράνομης μετανάστευσης και την καταπολέμηση των δικτύων διακίνησης πλαστών εγγράφων όπως και την προώθηση της πλήρους αποδοχής της Συμφωνίας Σένγκεν (Stanley, 2019, 37-45).

Ως προς στην οικονομική μετανάστευση, η ΕΕ έχει λάβει μέτρα σε νομοθετικό επίπεδο για την οικογενειακή επανένωση, το καθεστώς των κατοίκων μακράς διάρκειας, τις προϋποθέσεις για την είσοδο και διαμονή των υπηκόων που προέρχονται από τρίτες χώρες, με σκοπό τη μισθωτή απασχόληση όπως και την ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα κτλ. Επίσης η ΕΕ έχει λάβει πρωτοβουλίες σχετικά με τη βελτίωση του γνωστικού κεφαλαίου των υπεύθυνων φορέων για το μεταναστευτικό φαινόμενο, καθώς και τη συνεργασία σε διοικητικό επίπεδο των κρατών-μελών για τα εξωτερικά σύνορα, τις θεωρήσεις, το άσυλο και τη μετανάστευση. Η συνεργασία με τις τρίτες χώρες λαμβάνει χώρα σε επίπεδο πολιτικού διαλόγου, ενώ παράλληλα προάγονται νέα χρηματοδοτικά μέσα για την ενίσχυση αυτών των χωρών.

Για να καταπολεμηθεί η παράνομη μετανάστευση γίνονται βήματα με σκοπό την ανάπτυξη επιχειρηματικών συνεργασιών της ΕΕ με τις χώρες προέλευσης των

μεταναστών. Επίσης προωθούνται πράξεις νομοθετικού περιεχόμενου, ώστε να καταπολεμηθούν η παράνομη είσοδος και διανομή και να υπάρξει αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων απομάκρυνσης των μεταναστών(Yildiz, 2016: 43-48).

Για τις παραμέτρους της κοινής πολιτικής του ασύλου και σε αυτόν τον τομέα η ΕΕ έχει λάβει νομοθετικές πρωτοβουλίες και έχει προωθήσει κοινοτικές διαδικασίες και διαβουλεύσεις, μάλιστα με πολύ γρήγορους ρυθμούς. Η διαφορετική αντιμετώπιση της πολιτικής για το άσυλο σχετίζεται με την ίδια τη φύση του αντικειμένου. Οι νομοθετικές πρωτοβουλίες που έχει λάβει η ΕΕ συνδέονται με τις τυπικές διαδικασίες του ασύλου, αφού τα περισσότερα κράτη-μέλη, φαίνεται ότι μέσω διεθνών συμβάσεων και διακηρύξεων έχουν ρυθμίσει το ουσιαστικό μέρος της πολιτικής του ασύλου. Συνέπεια της παραπάνω κατάστασης είναι η πολιτική για το άσυλο να προχωρά με πιο γρήγορους ρυθμούς, σε σχέση με την πολιτική για τη μετανάστευση, η οποία έκτος του διαδικαστικού μέρους έχει επικεντρωθεί και σε επιμέρους ζητήματα, με αποτέλεσμα η διαδικασία να είναι δυσκολότερη, αφού απαιτείται τις περισσότερες φορές ομοφωνία των κρατών- μελών για να ληφθεί μία απόφαση. Επίσης η ΕΕ έχει δώσει προτεραιότητα στην πολιτική του ασύλου, λόγω των προσφυγικών πιέσεων που δέχθηκε στα εξωτερικά σύνορα της από τις συνεχείς γεωπολιτικές ανακατατάξεις που λαμβάνουν χώρα τις τελευταίες δεκαετίες και λόγω των πολιτικών κρίσεων που γνωρίζει ευρύτερα η περιοχή.

Στο πλαίσιο της πολιτικής ασύλου έχουν γίνει όλες οι αναγκαίες νομοθετικές προτάσεις για να θεσπιστεί το ελάχιστο πλαίσιο κανόνων όσον αφορά τη διαδικασία χορήγησης ασύλου καθώς και οι όροι υποδοχής όσων προβαίνουν σε σχετική αίτηση. Επίσης ρυθμίζονται θέματα που σχετίζονται με το αρμόδιο κράτος που είναι υπεύθυνο για να εξετάσει την εκάστοτε αίτηση ασύλου, τον καθορισμό της έννοιας του πρόσφυγα και τις μορφές της επικουρικής προστασίας των προσφύγων. Οι πρώτες ενέργειες που αφορούσαν το ζήτημα της πολιτικής του ασύλου έλαβαν χώρα μέσω της δημιουργίας του Ευρωπαϊκού Ταμείου για τους Πρόσφυγες, όπως επίσης και μέσω του συστήματος EURODAC. Επίσης με σχετική οδηγία καθορίστηκαν το ελάχιστο πλαίσιο προδιαγραφών για να παραχωρηθεί προσωρινή προστασία όταν εισρέουν σε ένα κράτος-μέλος ομαδικά εκτοπισμένα άτομα. Και η οδηγία συνέβαλλε στην ενίσχυση των δράσεων που λάμβαναν τα κράτη – μέλη για την υποδοχή των προσφύγων καθώς και των συνεπειών που υφίστανται λόγω της μαζικής υποδοχής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010).

Σημείο σταθμός για την πολιτική του ασύλου αποτέλεσε η Σύμβαση του Δουβλίνου (1991), η οποία όριζε ένα σύνολο από διαδικασίες, ώστε να μπορεί να καθοριστεί το κράτος το οποίο θα ευθύνεται για την εξέταση της κάθε αίτησης ασύλου και η εξασφάλιση ότι μόνο ένα κράτος θα είναι επιφορτισμένο για την απόφαση της αίτησης ασύλου, την οποία θα υποχρεούνται να εφαρμόζουν και τα υπόλοιπα κράτη – μέλη. Επίσης η σύμβαση ορίζει τα κριτήρια για να ληφθεί η κάθε απόφαση για το άσυλο. Στα κριτήρια αυτά περιλαμβάνονται η παρουσία μελών της οικογένειας του ατόμου που αιτείται άσυλο και κατά πόσο τους έχει αναγνωριστεί το καθεστώς προσφύγων, όπως επίσης λαμβάνεται υπόψη εάν ο αιτών έχει νόμιμη άδεια παραμονής ή θεώρηση εισόδου, ή εάν εισέρχεται για πρώτη φορά σε έδαφος της ΕΕ. (Τριανταφυλλίδου & Δημητριάδη, 2011:22)

Μέσω της Σύμβασης του Σένγκεν καταργήθηκαν τα εσωτερικά σύνορα ανάμεσα στα κράτη-μέλη, ενώ δημιουργήθηκαν ενιαία εξωτερικά σύνορα, στα οποία και λαμβάνουν χώρα έλεγχοι εισόδου στην περιοχή Σένγκεν, τηρώντας το ίδιο κανονιστικό πλαίσιο. Επίσης μέσω της σύμβασης δημιουργήθηκε ένα κοινό κανονιστικό πεδίο για την έκδοση θεωρήσεων, του δικαιώματος του ασύλου και του ελέγχου των εξωτερικών συνόρων, ώστε τα άτομα που ανήκουν στα κράτη-μέλη που έχουν υπογράψει τη σύμβαση, να μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα εντός της περιοχής της Σένγκεν. Παράλληλα έχει θεσπιστεί και ένα σύνολο συνοδευτικών μέτρων τα οποία επιδιώκουν να βελτιωθεί ο συντονισμός ανάμεσα στις υπηρεσίες που αφορούν την αστυνόμευση, τον τελωνιακό έλεγχο, και τη δικαιοσύνη. Τα μέτρα αυτά ρυθμίζουν επίσης ζητήματα ως προς το πλαίσιο των μέτρων που λαμβάνονται για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, αλλά και του οργανωμένου εγκλήματος (Τουμασάτος, 2000: 58-63).

Επίσης η Συνθήκη της Λισαβώνας η οποία ισχύει από το Δεκέμβριο του 2009 εισήγαγε τη διαδικασία απόφασης με ειδική πλειοψηφία σε ζητήματα νόμιμης μετανάστευσης, καθώς και δημιούργησε μία νέα βάση στα μέτρα της ένταξης. Μέσω της συνθήκης της Λισαβώνας έγινε σαφές ότι η ΕΕ συντρέχει με τα κράτη- μέλη στο ζήτημα της μετανάστευσης και ειδικότερα ως προς τον αριθμό των μεταναστών που μπορούν να εισέλθουν σε κράτος- μέλος της, με σκοπό να αναζητήσουν εργασία. Επίσης ορίστηκε ότι το Δικαστήριο της ΕΕ θα είναι το πλέον αρμόδιο όργανο τόσο για ζητήματα μετανάστευσης όσο και ασύλου (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020γ).

Το ίδιο έτος εγκρίθηκε και η «Συνολική Προσέγγιση της Μετανάστευσης και της Κινητικότητας» (GAMM), η οποία δημιουργεί ένα γενικό πλαίσιο στις σχέσεις της ΕΕ με τις τρίτες χώρες σε ζητήματα μετανάστευσης. Το πλαίσιο αυτό βασίζεται σε 4 πυλώνες και συγκεκριμένα σε αυτόν της νόμιμης μετανάστευσης και κινητικότητας, σε αυτόν της παράνομης μετανάστευσης και εμπορίας, ανθρώπων καθώς και σωματεμπορίας, στη διεθνή προστασία, στην πολιτική ασύλου και στην μεγιστοποίηση των συνεπειών της μετανάστευσης και της κινητικότητας όσον αφορά στην ανάπτυξη (Ευρωπαϊκό Εκλεκτικό Συνέδριο, 2016).

Το 2014 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε στην έκδοση ανακοίνωσης, η οποία αφορούσε το όραμα της για τη δημιουργίας ενός Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (ΧΕΑΔ). Η συγκεκριμένη ανακοίνωση έφερε τον τίτλο «Μία ανοικτή και ασφαλής Ευρώπη : από τη θεωρία στην πράξη». Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθόρισε τις στρατηγικές κατευθυντήρες γραμμές στον σχεδιασμό νομοθετικής και επιχειρηματικής βάσης για τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης για την περίοδο 2014-2020. Σημείο αναφοράς των κατευθυντήριων αυτών γραμμών αποτέλεσαν η εστίαση στη μεταφορά, στην εφαρμογή, αλλά και στην εδραίωση όσων νομικών μέσων και μέτρων ίσχυαν. Επίσης τονίστηκε η ανάγκη εφαρμογής σφαιρικής προσέγγισης για το ζήτημα της μετανάστευσης, την προαγωγή της καλύτερης δυνατής εφαρμογής της νόμιμης μετανάστευσης, την παροχή προστασίας σε όσα άτομα το έχουν ανάγκη, την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης και την αποτελεσματική προστασία των συνόρων (Υπουργείο Εσωτερικών, 2014).

Δίπλα στα παραπάνω θα πρέπει να αναφερθεί η οδηγία 2014/36/ΕΕ, που αφορούσε τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων από τρίτες χώρες, οι οποίοι αποσκοπούσαν σε εποχιακή εργασία καθώς και η οδηγία 2014/66/ΕΕ η οποία ρύθμιζε τις προϋποθέσεις για την είσοδο και τη διαμονή υπηκόων από τρίτες χώρες με σημείο αναφοράς την ενδοεταιρική μετάθεση. Μέσω αυτής της οδηγίας διευκολύνθηκαν οι επιχειρήσεις και οι πολυεθνικές εταιρείες να μεταθέτουν προσωρινά τα διευθυντικά στελέχη τους και άλλους εξειδικευμένους εργαζομένους τους σε υποκαταστήματα ή θυγατρικές εταιρίες που βρίσκονται σε κράτη μέλη της ΕΕ (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020γ).

4.4 Η Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική από το 2015 έως το 2020

Μετά την κορύφωση των μεταναστευτικών ροών του 2015 η οποία οδήγησε σε μεταναστευτική κρίση, η ΕΕ έλαβε μία σειρά επιπλέον μέτρων, ώστε να ελέγξει καλύτερα τα εξωτερικά σύνορα και τα ρεύματα των μεταναστών. Τα μέτρα που έλαβε οδήγησαν στον περιορισμό των παράνομων αφίξεων στην ΕΕ κατά 90%.

Τον Μάιο του 2015 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσιοποίησε το «Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για τη Μετανάστευση». Το πρόγραμμα αυτό πρότεινε τη λήψη άμεσων μέτρων, ώστε να αντιμετωπιστεί η κρίση στη Μεσόγειο καθώς και τη λήψη μέτρων τα οποία πρέπει να παρθούν σε μελλοντικό χρόνο για να υπάρξει καλύτερη αντιμετώπιση των μεταναστευτικών ροών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019).

Τόσο μεσοπρόθεσμα, όσο και μακροπρόθεσμα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε κατευθυντήρες γραμμές σε τέσσερις συγκεκριμένους τομείς πολιτικής οι οποίοι αφορούσαν τα εξής : α) τον περιορισμό των κινήτρων που συμβάλλουν στην παράνομη μετανάστευση, β) την ορθή διαχείριση των συνόρων, τη διάσωση ανθρώπινων ζώων και τη διασφάλιση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, γ) την οικοδόμηση πιο ισχυρής κοινής πολιτικής στο άσυλο και δ) την εφαρμογή μίας νέας πολιτικής για το ζήτημα της νόμιμης μετανάστευσης μέσω του εκσυγχρονισμού και της αναθεώρησης της μπλε κάρτας, μέσω του προσδιορισμού καινούργιων προτεραιοτήτων σε ζητήματα πολιτικών ένταξης και τη βελτίωση των πλεονεκτημάτων για τη μεταναστευτική πολιτική τόσο για τα πρόσωπα που μεταναστεύουν, όσο και για τις χώρες καταγωγής(Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020).

Η ΕΕ εξέδωσε το Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο για τη Μετανάστευση με το οποίο προτείνονταν διάφορα μέτρα για την αντιμετώπιση των μεταναστευτικών ροών. Η παραπάνω προσπάθεια θα επιτυγχανόταν μέσω της προσέγγισης των κέντρων πρώτης υποδοχής, η οποία καθιερώθηκε ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο, στον Οργανισμό Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (πρώην Frontex) καθώς και του Οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (Ευρωπόλ). Οι τρεις αυτοί οργανισμοί αποφασίστηκε να εργάζονται συνεργατικά μαζί με τα κράτη – μέλη, τα οποία βρίσκονται στην πρώτη γραμμή ως χώρες υποδοχής των μεταναστών- προσφύγων, ώστε να γίνεται ταχεία ταυτοποίηση τους, να καταχωρούνται και να λαμβάνονται δακτυλικά αποτυπώματα των εισερχόμενων μεταναστών. Στόχος της παραπάνω προσέγγισης ήταν να συμβάλλει

συστηματικά, ώστε να εφαρμοστούν οι μηχανισμοί επείγουσας μετεγκατάστασης 160.000 ατόμων που έχρηζαν διεθνή προστασία. Οι μηχανισμοί αυτοί προτάθηκαν κυρίως για την υποστήριξη της Ελλάδας και της Ιταλίας και της ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τη 14^η και 22^α Σεπτεμβρίου 2015. Τα μέχρι στιγμής αποτελέσματα της παραπάνω διαδικασίας έχουν δείξει ότι ο ρυθμός μετεγκατάστασης είναι πιο αργός από ότι αναμενόταν(Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017)

Το Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο για τη Μετανάστευση αφορά επίσης ένα σύνολο από μέτρα με σκοπό τη δημιουργία ενός κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου το οποίο δημοσιεύθηκε το 2016. Στόχος των μέτρων είναι μεταξύ άλλων η βελτίωση του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου (ΚΕΣΑ), μέσω της πρότασης άμεσης εφαρμογής κανονισμών και όχι οδηγιών για τα ζητήματα μετανάστευσης και ασύλου. Αναλυτικότερα οι πρωτοβουλίες αυτές αφορούσαν μέτρα ώστε να υπάρξει απλούστευση, αποσαφήνιση αλλά και συντόμευση όλων των διαδικασιών που αφορούν τη χορήγηση ασύλου, να καθιερωθούν κοινές εγγυήσεις για τα άτομα που αιτούνται άσυλο και να διασφαλιστούν αυστηρότεροι κανόνες για την καταπολέμηση της κατάχρησης ασύλου. Η δημιουργία ενός κοινού καταλόγου για τις ασφαλείς χώρες καταγωγής και τον προσδιορισμό όσων πληρούν το πλαίσιο των προϋποθέσεων για διεθνή προστασία θεωρήθηκε απαραίτητη διαδικασία. Η παραπάνω ενέργεια είχε ως στόχο να υπάρξει μεγαλύτερη σύγκλιση στα ποσοστά αναγνώρισης και στις μορφές προστασίας, συμπεριλαμβανομένων διατάξεων πιο περιοριστικών ως προς ζητήματα επιβολής κυρώσεων για τις δευτερογενείς μετακινήσεις των ατόμων που αιτούνται άσυλο καθώς και ζητήματα της υποχρεωτικής επανεξέτασης του καθεστώτος, ακόμη και για όσα άτομα είναι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες(Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020).

Αντικαταστάθηκε η οδηγία 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου η οποία αφορούσε τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο, με την οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Μέσω της αναδιατύπωσης των ελάχιστων απαιτήσεων επιδιωκόταν η εξασφάλιση προδιαγραφών αξιοπρεπούς και εναρμονισμένου χαρακτήρα για τις συνθήκες υποδοχής. Με αυτή την οδηγία οι αιτούντες άσυλο είχαν πρόσβαση σε τροφή, στέγη, ένδυση και υγειονομική περίθαλψη, στην εκπαίδευση οι ανήλικοι, και τη δυνατότητα πρόσβασης σε εργασία υπό προϋποθέσεις. Επίσης μέσω της αναδιατύπωσης δόθηκε ιδιαίτερη μέριμνα στις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, ειδικότερα στους ασυνόδευτους ενηλίκους καθώς και σε όσα άτομα είχαν πέσει θύματα βασανιστηρίων. Επίσης περιέχονταν κανόνες σε σχέση

με την κράτηση των ατόμων που αιτούνται άσυλο, ώστε να διασφαλιστεί ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων(Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

Για το ζήτημα της επανεγκατάστασης η ΕΕ προσπάθησε να προωθήσει κοινό κανονιστικό πλαίσιο για τους υπηκόους τρίτων χωρών, στο οποίο συμπεριλαμβανόταν και οικονομική υποστήριξη των κρατών - μελών για αυτό το ζήτημα, ώστε να ενισχυθούν τα υπάρχοντα εθνικά προγράμματα. Ωστόσο όπως συνέβη και με το ΚΕΣΑ και σε αυτή την περίπτωση η συγκεκριμένη πολιτική της ΕΕ συνάντησε δυσκολίες και δεν προχώρησε(Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020).

Για την εξωτερική διάσταση της μεταναστευτικής πολιτικής και της πολιτικής του ασύλου, η ΕΕ με σημείο αναφοράς την Συνολική Προσέγγιση για τη Μετανάστευση και την Κινητικότητα (ΣΠΜΚ), η οποία είχε θεσπιστεί το 2011, συμφώνησε με την Τουρκία τον Μάρτιο του 2016 ώστε να περιοριστούν οι ροές των παράτυπων μεταναστών μέσω της Τουρκίας προς την Ευρώπη. Όσοι ήταν παράνομοι μετανάστες και όσοι είχαν αιτηθεί άσυλο το οποίο είχε απορριφθεί και κατευθύνονταν στην Ευρώπη μέσω της Τουρκίας, θα έπρεπε να επιστρέφουν στην Τουρκία. Η Τουρκία αντιμετωπίζει μεγάλη μεταναστευτική πίεση, η οποία σε συνδυασμό με την αστάθεια που επικρατεί στην περιοχή δεν βοηθά την εφαρμογή του μέτρου. Σε μία προσπάθεια η ΕΕ να βοηθήσει την Τουρκία παρείχε βοήθεια σε άτομα πρόσφυγες που βρίσκονται στην Τουρκία τη τάξεως των 6.000.000.000 ευρώ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011: 2-30)

Προς την παραπάνω κατεύθυνση η ΕΕ έχει προχωρήσει στην σύναψη συμφωνιών επανεισδοχής με χώρες καταγωγής αλλά και διέλευσης μεταναστών ώστε να επιστρέφουν σε αυτές οι παράνομοι μετανάστες και συνεργάζεται συστηματικά με αυτές τις χώρες ώστε να καταπολεμήσει το εμπόριο ανθρώπων. Την παραπάνω προσπάθεια επιτηρούν μεικτές επιτροπές οι οποίες εξετάζουν συνεχώς τις συμφωνίες αυτές και παρακολουθούν την εφαρμογή τους (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020).

Γενικότερα η ΕΕ έχει προχωρήσει σε σημαντικές χρηματοδοτήσεις για τις πολιτικές ασύλου με σημείο αναφοράς το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης. Για την περίοδο του 2014-2020 το ΤΑΜΕ αύξησε τα κονδύλια του από 3,1.000.000.000 ευρώ σε 6.600.000.000 ευρώ, ενώ για την περίοδο 2021-2027 προτάθηκε εκ νέου η αύξηση των κονδυλίων κατά 51% δηλαδή σε 10.400.000.000. Επίσης άλλα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ που αφορούν την πολιτική της μετανάστευσης και του ασύλου είναι το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ταμείο Ευρωπαϊκής

Βοήθειας προς τους Απόρους (TEBA) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), τα οποία διαθέτουν κεφάλαια ειδικότερα για την υποστήριξη και ένταξη των προσφύγων και των μεταναστών(Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020β).

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τον Απρίλιο του 2016 προέβη σε ψήφισμα για την κατάσταση που επικρατεί στη Μεσόγειο και την ανάγκη η ΕΕ ολιστικά να αντιμετωπίσει τη μεταναστευτική και προσφυγική κρίση. Τόνισε κατά το ψήφισμα ότι θα πρέπει να θεσπιστούν αξιόπιστες και δίκαιες διαδικασίες, οι οποίες θα εφαρμοστούν με αποτελεσματικό τρόπο και θα έχουν ως σημείο αναφοράς την αρχή της μη επαναπροώθησης. Επίσης επεσήμανε την αναγκαιότητα να μην περιοριστούν τα επίπεδα προστασίας, αλλά και ποιότητας ως προς την υποδοχή των μεταναστών και προσφύγων και να υπάρξει πιο δίκαιος επιμερισμός των βαρών που επωμίζονται τα κράτη - μέλη τα οποία βρίσκονται κυρίως στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Επίσης τόνισε ότι θα πρέπει τα άτομα που έχουν το δικαίωμα να αιτηθούν διεθνή προστασία να μπορούν σε οποιοδήποτε προξενείο ή πρεσβεία να υποβάλλουν αίτηση. Ακόμη τονίστηκε η αναγκαιότητα λήψης επιπλέον μέτρων από την ΕΕ ώστε να διασφαλιστεί ένα κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου, καθώς και την αμοιβαία αναγνώριση από όλα τα κράτη - μέλη όχι μόνο των αρνητικών, αλλά και των θετικών συνεπειών της χορήγησης ασύλου(Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020β).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

5.1 Η Στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Καταπολέμηση του Ρατσισμού και της Ξενοφοβίας

Τοσο από την αποτίμηση της στάσης της ΕΕ για ζήτημα της μετανάστευσης και του ασύλου, όσο και γενικότερα το πλαίσιο των πολιτικών που εφαρμόζει, διαφαίνεται ότι επιδιώκει για όλους τους κατοίκους της, Ευρωπαίους και μη Ευρωπαίους, να έχουν ίση μεταχείριση και να εξαφανιστεί κάθε κίνδυνος διακρίσεων σε νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο, σε όλες τις πτυχές της ζωής τους.

Το ζήτημα του ρατσισμού και της ξενοφοβίας οφείλονται σε μια σειρά από παράγοντες όπως η οικονομική κρίση και η διεύρυνση της κοινωνικής ανισότητας, την ανάπτυξη εθνικιστικού λόγου από mainstream φορείς, τα ΜΜΕ, τα κόμματα εξουσίας, την εκκλησία τις θρησκευτικές οργανώσεις κλπ. . Ήδη από το 1986 η ΕΕ μέσω των αρμοδίων οργάνων ασχολήθηκε με το προαναφερόμενο ζήτημα. Το 1995 προέβη στη δημοσίευση ανακοίνωσης η οποία έφερε τον τίτλο «Ρατσισμός, Ξενοφοβία και Αντισημιτισμός», ενώ το έτος 1997 ορίστηκε ως Ευρωπαϊκό Έτος Κατά του Ρατσισμού, κατά τη διάρκεια του οποίου προωθήθηκαν δραστηριότητες με σκοπό την καταπολέμηση του ρατσισμού στον τομέα της εργασίας, στην καθημερινή ζωή, να ενισχυθεί η νομοθεσία κατά των φαινομένων και να ευαισθητοποιηθεί η κοινωνία (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2000),

Μέσω της Συνθήκης του Άμστερνταμ ενισχύθηκε ο ρόλος ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων αφού το άρθ. 13, αναφέρει ότι με ομόφωνη ψηφοφορία, μετά από πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, τα προαναφερόμενα όργανα αναλαμβάνουν δράση με σκοπό να καταπολεμήσουν τις διακρίσεις που αφορούν το φύλο, τη φυλετική ή εθνική καταγωγή, θρησκεία, πεποιθήσεις, αναπηρία, ηλικία ή γενετήσιο προσανατολισμό. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η ΕΕ πρότεινε σειρά μέτρων για να εφαρμοστεί το παραπάνω άρθρο, τα οποία και αποδέχθηκε το

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δίνοντας τους μάλιστα ύψιστη προτεραιότητα(Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 1997).

Το ζήτημα της καταπολέμησης του ρατσισμού και της ξενοφοβίας διατρέχει όλες τις δράσεις της ΕΕ και το σύνολο των πολιτικών της, με απώτερο στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων σε κάθε εύρος δραστηριότητας της. Με αφορμή την παραπάνω προσπάθεια συστήνονται συνεχώς ομάδες εργασίας που σκοπό έχουν να αξιολογήσουν τις υφιστάμενες πολιτικές, εργαζόμενες παράλληλα να αναπτύξουν συνεκτικές στρατηγικές, ώστε να αυξηθεί η δυνατότητα ενσωμάτωσης των μεταναστών και των προσφύγων και να καταπολεμηθεί ο ρατσισμός και η ξενοφοβία. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο αναπτύσσονται προγράμματα δράσης που αποσκοπούν στην οικοδόμηση μορφών συνεργασίας, ανάμεσα σε όλους τους κοινωνικούς θεσμικούς εταίρους, την ανάπτυξη μοντέλων και μεθόδων μέσα από προγράμματα και μελέτες με σκοπό να ενδυναμωθεί η πληροφόρηση και η επικοινωνία για ζητήματα διακρίσεων, ρατσισμού και ξενοφοβίας.

Προς αυτή την κατεύθυνση η ΕΕ ίδρυσε, και από το 2015 και έπειτα έχει ενισχύσει τον ρόλο του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας, το οποίο αποσκοπεί να μελετά την έκταση αυτών των φαινομένων, να αναλύει τις αιτίες τους, τις επιπτώσεις και τις συνέπειες τους. Επίσης στις αρμοδιότητές του πρέπει να αναφερθούν η έκδοση συμπερασμάτων και γνωμοδοτήσεων με βάση τα ερευνητικά στοιχεία που συλλέγει, τα οποία και προωθεί τόσο προς τα κράτη-μέλη όσο και στα ευρωπαϊκά όργανα (EUMC, 2007). Το Παρατηρητήριο έχει με τη σειρά του δημιουργήσει ένα ευρωπαϊκό δίκτυο για τον ρατσισμό και τη ξενοφοβία (RAXEN), το οποίο λειτουργεί σε συνεργασία με τα ευρωπαϊκά πανεπιστημιακά κέντρα ερευνών όπως και με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) και διεθνείς οργανισμούς που ασχολούνται με το συγκεκριμένο ζήτημα. Για παράδειγμα το Παρατηρητήριο έχει αναπτύξει συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο διαθέτει μεγάλη εμπειρία στο ζήτημα των διακρίσεων (FRA, 2011).

Η θεσμοθετημένη και οργανωμένη πολιτική της ΕΕ απέναντι στο ρατσισμό και την ξενοφοβία εξηγούνται από το γεγονός ότι ο ευρωπαϊκός χώρος λόγω των μεγάλων μεταναστευτικών και προσφυγικών ρευμάτων των οποίων έχει γίνει αποδέκτης, αντιμετωπίζει στο εσωτερικό του υψηλά επίπεδα εχθρότητας και μη ανοχής των Ευρωπαίων, όσον αφορά τους μη Ευρωπαίους. Παράλληλα προς αυτή την κατεύθυνση

συμβάλλει και το γεγονός ότι οι ρατσιστικές και ξενοφοβικές τάσεις, αρθρώνονται την τελευταία δεκαετία έντονα και στον πολιτικό λόγο, με αποτέλεσμα να υπάρχουν σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες σημαντικές πολιτικές δυνάμεις με εκλογική βάση που προάγουν το ρατσισμό και την ξενοφοβία στα πλαίσια του εκλογικού ανταγωνισμού. Ειδικότερα στην περίπτωση των μεταναστών, των προσφύγων και γενικότερα των μειονοτήτων, λόγω των συχνών διακρίσεων που αντιμετωπίζουν, επιδιώκει η ΕΕ την προώθηση των ίσων ευκαιριών στο εργασιακό περιβάλλον, στην εκπαίδευση, στη στέγαση και γενικότερα στο σύνολο των ανθρώπινων δικαιωμάτων.

5.2 Κριτική Αποτίμηση της Πολιτικής για τη Μετανάστευση και το Άσυλο της ΕΕ.& Το Νέο Σύμφωνο για το Άσυλο και τη Μετανάστευση

Μία πολύ σημαντική πτυχή της μεταναστευτικής πολιτικής της ΕΕ που πρέπει να εξετασθεί κριτικά, αφορά την διευρυμένη διάσταση που έχει υιοθετήσει όσον αφορά το μεταναστευτικό και το προσφυγικό φαινόμενο. Καταρχήν αυτό που πρέπει να ληφθεί είναι ότι η διεύρυνση της ΕΕ δεν είναι αποτέλεσμα των τελευταίων ετών, αλλά διαρκεί πάνω από 30 έτη, όταν το 1990 έγινε άνοιγμα των συνόρων στις χώρες της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης, με τους πληθυσμούς να κινούνται προς τα κράτη της Δυτικής Ευρώπης.

Εν έτη 2021 και παρά τη μεγάλη μεταναστευτική πρόκληση με την οποία ήρθε αντιμέτωπη η ΕΕ το 2015, παρατηρείται περιορισμός των ροών ειδικότερα όσων μεταναστών επιδιώκουν την μόνιμη μετανάστευση, ενώ αύξηση παρατηρείται στους μετανάστες που επιθυμούν την προσωρινή μορφή της, με βασικό σκοπό την απασχόληση. Ωστόσο σημαντική ένταση παρουσιάζει η μετανάστευση που έχει ως στόχο την ένωση ατόμων με εθνοτικές ομάδες, οι οποίες έχουν εγκατασταθεί στην Ευρώπη, η μετακίνηση σε διάφορες χώρες διέλευσης όπως είναι η Ελλάδα για παράδειγμα και η Ιταλία με απώτερο σκοπό οι μεταναστευτικές ομάδες να μετακινηθούν σε άλλες χώρες που αποτελούν τελικό προορισμό. Η τελευταία μορφή μετανάστευσης είναι και αυτή που γνωρίζει τη μεγαλύτερη ανάπτυξη από το 2015 και έπειτα.

Το σύγχρονο περιβάλλον των εξελίξεων της ΕΕ με τη συνεχή συμπερίληψη νέων χωρών στο υπερεθνικό οικοδόμημα ειδικότερα από το 2002 και έπειτα, έχει οδηγήσει

την ΕΕ να έρθει αντιμέτωπη με την εξέλιξη της σε θεσμικό και πολιτικό επίπεδο. Από τη μία πλευρά η συνεχής διεύρυνση της ΕΕ οδηγεί στον περιορισμό των μεταναστευτικών ροών από κάποιες χώρες, με την έννοια ότι διευρύνονται τα κράτη που αποτελούν μέλη της και άρα και οι πολίτες που μπορούν να κινηθούν ελεύθερα εκτός των συνόρων της, αλλά από τη άλλη πλευρά η ΕΕ δεν έχει καταφέρει να δημιουργήσει μία αποτελεσματική πολιτική, ώστε να καταπολεμήσει την παράνομη μετανάστευση από χώρες της Μέσης Ανατολής, όπως και το προσφυγικό ζήτημα. Βασική αιτία της αποτυχίας αυτής είναι το γεγονός ότι η μετανάστευση και το προσφυγικό ζήτημα αποτελούν δύο περίπλοκες καταστάσεις και είναι δύσκολο να σταθμιστούν όλες οι πτυχές τους συνολικά. Για παράδειγμα οι πολιτικές της ΕΕ θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την ασφάλεια των ατόμων που είτε αναζητούν καλύτερες βιοτικές συνθήκες, είτε διεθνή προστασία. Θα πρέπει να συνυπολογίζονται οι ανησυχίες που έχουν τα κράτη-μέλη για τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ, όπως και οι προσωπικές ανησυχίες για το εάν καταφέρουν να ανταποκριθούν στις μεταναστευτικές και προσφυγικές πιέσεις ως εθνικές οντότητες (ΕΕ για προσφυγικό: Προτάσεις για κοινή ευρωπαϊκή πολιτική – Τι προβλέπει το νέο Σύμφωνο, 2020).

Παρά το γεγονός ότι η πρόκληση του μεταναστευτικού, όσο και του προσφυγικού ζητήματος είναι σημαντική για την ΕΕ, παρόλ' αυτά δεν μπορούν να μην αναγνωριστούν οι προσπάθειες που έχει καταβάλλει ο οργανισμός, τα μέτρα και οι πολιτικές που έχει λάβει με σκοπό να περιοριστούν οι προσφυγικές και μεταναστευτικές ροές μέσα από την ελαχιστοποίηση των παραγόντων που τις προκαλούν, όπως είναι για παράδειγμα οι πόλεμοι, οι διώξεις λόγω δικτατορικών πολιτικών συνθηκών κ.α.

Πρέπει επίσης να αναγνωριστεί ότι τα κράτη-μέλη της ΕΕ λόγω του γεγονότος ότι είναι υποχρεωμένα να ακολουθήσουν το κοινοτικό κεκτημένο είναι δεσμευμένα να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα σε νομικό, θεσμικό και πρακτικό επίπεδο, ώστε να εφαρμόσουν όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερα το κοινό πλαίσιο της πολιτικής της ΕΕ για τη μετανάστευση και το προσφυγικό ζήτημα. Στο πλαίσιο της υιοθέτησης κοινών πολιτικών εντάσσονται και τα μέτρα που πρέπει να λάβουν ως προς ζητήματα ένταξης των μεταναστών στο κοινωνικό περιβάλλον των χωρών υποδοχής. Οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες είτε αποτελούν χώρες υποδοχής, είτε χώρες διέλευσης πρέπει να διακρίνονται από διαπολιτισμικό πνεύμα, το οποίο θα διαπερνά κάθε κοινωνική δομή τους. Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου είναι αναγκαίο οι

πολιτικές που λαμβάνει η ΕΕ για το ζήτημα της μετανάστευσης και του ασύλου να μην αποτελούν απλές συστάσεις, αλλά να έχουν περισσότερο δεσμευτικό χαρακτήρα.

Δίπλα στα παραπάνω πρέπει να αναφερθεί ότι η ΕΕ θα πρέπει να προτείνει μία «ευρωπαϊκή λύση», η οποία θα έχει ως στόχο να ανοικοδομηθεί η εμπιστοσύνη ανάμεσα στους πολίτες των κρατών-μελών όπως και η εμπιστοσύνη των Ευρωπαίων πολιτών όσον αφορά στην ικανότητα της ΕΕ να διαχειριστεί το μεταναστευτικό και το προσφυγικό ζήτημα. Ο παραπάνω στόχος μπορεί να επέλθει μόνο εάν η πολιτική στο μεταναστευτικό και το προσφυγικό ζήτημα είναι μακροπρόθεσμη και έχει ως βασικό στόχο την πραγματοποίηση των ευρωπαϊκών αξιών σε πρακτικό επίπεδο. Οι συνοριακές διαδικασίες θα πρέπει για παράδειγμα να χαρακτηρίζονται από σαφήνεια, από δικαιοσύνη και ταχύτητα. Θα πρέπει να ενισχυθεί η συνεργασία με τις τρίτες χώρες, ώστε να εντατικοποιηθούν οι γρήγορες επιστροφές και να αναπτυχθούν πολιτικές που θα βασίζονται σε νομικές οδούς και ισχυρές δράσεις, για να καταπολεμηθεί το λαθρεμπόριο των προσφύγων και των μεταναστών(ΕΕ για προσφυγικό: Προτάσεις για κοινή ευρωπαϊκή πολιτική – Τι προβλέπει το νέο Σύμφωνο, 2020).

Πλέον όπως έχει διαπιστωθεί και από σημαντικούς παράγοντες της ΕΕ όπως είναι η πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ούρσουλα Φον Ντερ Λάιεν και η επίτροπος Εσωτερικών Υποθέσεων, Ίλβα Γιόχανσον, ότι θα πρέπει να ληφθούν άμεσα και επιπλέον μέτρα, που θα προστεθούν στα ήδη υπάρχοντα της μεταναστευτικής πολιτικής και της πολιτικής του ασύλου που επιδιώκει η ΕΕ. Έχει αναγνωριστεί ότι η προσέγγιση της ΕΕ μερικώς δεν λειτουργεί, με τις δυσλειτουργίες αυτές να μην έχουν αμβλυνθεί ειδικότερα την τελευταία πενταετία. Κρίνεται επομένως αναγκαίο η ΕΕ να ξεπεράσει το υπάρχον αδιέξοδο στο οποίο βρίσκεται.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σκοπεύει να δημιουργήσει έναν Νέο Σύμφωνο για το Άσυλο και τη Μετανάστευση, το οποίο στην ουσία θα καλύπτει όλα εκείνα τα διαφορετικά πλαίσια που είναι απαραίτητα για να μπορέσει η προσέγγιση της ΕΕ να είναι ολοκληρωμένη. Το νέο αυτό σύμφωνο θα καθορίζει πιο γρήγορες και βελτιωμένες διαδικασίες τόσο για το ζήτημα του ασύλου, όσο και τη μετανάστευση με απώτερο στόχο να θέτει ισορροπία με σημείο αναφοράς την τήρηση των αρχών της δίκαιης κατανομής της ευθύνης και της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών-μελών. Σκοπός αυτών των ενεργειών είναι να ανοικοδομηθεί η εμπιστοσύνη ανάμεσα στα

κράτη - μέλη και στην δυνατότητα της ΕΕ να διαχειριστεί δίκαια το μεταναστευτικό και το προσφυγικό (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020; Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020).

Μέσω του Νέου Συμφώνου για την Μετανάστευση και το Άσυλο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει ένα κοινό πλαίσιο ευρωπαϊκών λύσεων για τη δημιουργία μίας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα επισημαίνεται ότι η ΕΕ πρέπει να κρατηθεί μακριά από ad-hoc λύσεις και να επιδιώξει τη δημιουργία ενός προβλέψιμου και αξιόπιστου διαχειριστικού συστήματος για το ζήτημα της μετανάστευσης και της προσφυγίας. Θα πρέπει να βελτιωθεί το επίπεδο συνεργασίας ανάμεσα στις χώρες προέλευσης των μεταναστών και των προσφύγων και στις χώρες διέλευσης μέσω της ανάπτυξης αποτελεσματικότερων διαδικασιών. Να επιδιωχθεί αποτελεσματικότερη ένταξη των προσφύγων στις χώρες υποδοχής και να επιστρέψουν στις χώρες προέλευσης όσα άτομα δεν έχουν το δικαίωμα διαμονής. Επίσης πρέπει να γίνει κοινώς αποδεκτό ότι καμία λύση ούτε για το προσφυγικό ζήτημα, ούτε για τη μετανάστευση δεν μπορεί να ικανοποιήσει πλήρως όλες τις πλευρές, αλλά να επιδιώκεται η εξεύρεση κοινής λύσης μέσα από την συνεργασία(Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020).

Αναλυτικότερα, για την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των κρατών - μελών προς την ΕΕ προτείνεται μέσω του νέου συμφώνου να καθιερωθούν ολοκληρωμένες και συγκεκριμένες διαδικασίες που να τηρούνται στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης, οι οποίες θα περιλαμβάνουν ελέγχους πριν την είσοδο, οι οποίοι θα αφορούν την υγεία και την ασφάλεια, τα δακτυλικά αποτυπώματα και την εγγραφή στη βάση δεδομένων Eurodac. Μετά την ολοκλήρωση του ελέγχου θα πρέπει τα άτομα να προωθούνται με την ορθή διαδικασία είτε στα σύνορα, όταν πρόκειται για συγκεκριμένη κατηγορία αιτούντων, είτε προς μία συγκεκριμένη διαδικασία ασύλου. Στα σύνορα θα πρέπει να λαμβάνονται γρήγορες αποφάσεις είτε για το άσυλο, είτε για την επιστροφή των ατόμων. Όλες οι διαδικασίες θα πρέπει να βελτιώνονται συνεχώς και να υφίστανται ελέγχους και ισχυρή παρακολούθηση όπως και υποστήριξη επιχειρηματικού χαρακτήρα από τους οργανισμούς της ΕΕ. Σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση θα συμβάλλει και η ψηφιακή υποδομή της ΕΕ, ώστε να εκσυγχρονιστούν οι διαδικασίες. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020).

Ο δεύτερος σημαντικός πυλώνας του νέου συμφώνου αφορά όπως αναφέρθηκε τη δίκαιη κατανομή ευθύνης και αλληλεγγύης. Αναλυτικότερα τα κράτη - μέλη θα υποχρεούνται να ενεργούν με υπευθυνότητα και να υπάρχει μεταξύ τους κλίμα

αλληλεγγύης. Όλα τα κράτη - μέλη πρέπει να συμβάλλουν στην ανάπτυξη αυτής της αλληλεγγύης ειδικότερα σε περιόδους εντάσεων, ώστε να σταθεροποιηθεί το σύστημα και να υποστηριχθούν τα ευρωπαϊκά κράτη που αντιμετωπίζουν πιεστικές συνθήκες, ώστε να εκπληρώνει η ΕΕ τις ανθρωπιστικές της υποχρεώσεις. Προτείνεται η ανάπτυξη ενός συστήματος ευέλικτων συνεισφορών από το σύνολο των κρατών - μελών. Οι συνεισφορές αυτές μπορεί να αφορούν από την μετεγκατάσταση των αιτούντων άσυλο, έως και την ανάληψη ευθυνών για όσα άτομα επιστρέφουν στις χώρες προέλευσης. Ο μηχανισμός της αλληλεγγύης θα αφορά διάφορες καταστάσεις μεταξύ των οποίων θα συμπεριλαμβάνονται οι αποβιβάσεις των ατόμων μετά από διάφορες επιχειρήσεις ερευνών, διασώσεων, καταστάσεων κρίσεων, ή άλλων συγκεκριμένων περιστάσεων.

Το σύμφωνο επίσης αναφέρει ότι η ΕΕ θα προσπαθήσει να ενθαρρύνει την ανάπτυξη εξατομικευμένων και αμοιβαίων επωφελών εταιρικών σχέσεων με τρίτες χώρες. Μέσα από την σύναψη των παραπάνω σχέσεων θα αντιμετωπιστούν οι κοινές προκλήσεις όπως είναι για παράδειγμα το εμπόριο των μεταναστών, θα αναπτυχθούν νομικές οδοί και θα εφαρμοστούν αποτελεσματικά συμφωνίες και ρυθμίσεις επαναισδοχής. Τα κράτη - μέλη και η ΕΕ θα λειτουργήσουν με ενωτικά κριτήρια μέσω της χρήσης ενός ευρέως φάσματος εργαλείων, για να στηριχθεί η συνεργασία με τις τρίτες χώρες για το ζήτημα της επαναισδοχής. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020)

Το σύμφωνο αναφέρεται και στην προσπάθεια ενίσχυσης ενός κοινού ευρωπαϊκού συστήματος για τις επιστροφές, ώστε οι κανόνες της ΕΕ για την μετανάστευση και το άσυλο να καταστούν περισσότερο αξιόπιστοι. Ο προαναφερόμενος στόχος θα πραγματοποιηθεί μέσα από τη δημιουργία ενός ισχυρότερου νομικού πλαισίου, ενός ενδυναμωμένου ρόλου της Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής και ενός νεοδιορισμένου Συντονιστή Επιστροφών της ΕΕ. Σε αυτή την προσπάθεια συμπεριλαμβάνεται και η ευθυγράμμιση των πολιτικών που εφαρμόζει η ΕΕ με αυτές των κρατών-μελών. Το σώμα της Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής εφαρμόστηκε από την 1^η Ιανουαρίου 2021 με σκοπό να παρέχει αυξημένη υποστήριξη όπου είναι απαραίτητο. Εκτός από το προαναφερόμενο σύμφωνο, μέσα στα σχέδια της ΕΕ είναι να δημιουργήσει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης για την ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων για την περίοδο 2021-2024 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020)

Συμπεράσματα

Η μεταναστευτική κινητικότητα που γνωρίζει η Ευρώπη ειδικότερα τις τελευταίες δεκαετίες ως συνέπεια της παγκοσμιοποίησης, των γεωπολιτικών ανακατατάξεων ειδικότερα στη Μέση Ανατολή, των οικονομικών και πληθυσμιακών εξελίξεων και της τεχνολογικής ανάπτυξης, έχει ως συνέπεια η ΕΕ να αντιμετωπίζει μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις από τη μέρα της δημιουργίας της και ίσως μία από τις περιόδους με τους πιο έντονους κλυδωνισμούς.

Οι αθρόες μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές ειδικότερα την τελευταία δεκαετία οδήγησαν την ΕΕ να εντατικοποιήσει τα μετρά για τη μετανάστευση και για το άσυλο, σε μία προσπάθεια να δημιουργήσει ένα κοινό πλαίσιο πολιτικής, το οποίο θα ακολουθούν τα κράτη - μέλη της. Ωστόσο αρκετοί ηγέτες των κρατών - μελών επιδεικνύουν μία σκλήρυνση τάσης όσον αφορά στην εισδοχή μεταναστών στις ευρωπαϊκές χώρες. Η στάση αυτή έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη κλίματος εσωστρέφειας στην ευρωπαϊκή κοινωνία, την ανάπτυξη εθνικιστικών τάσεων και την πυροδότηση της ξеноφοβίας και του ρατσισμού. Παράλληλα η μη δυνατότητα της ΕΕ να εφαρμόσει στην πράξη την πολιτική της ως προς την μετανάστευση και το προσφυγικό ζήτημα με τη συμμετοχή των κρατών - μελών θέτουν υπό αμφισβήτηση τον υπερεθνικό οργανισμό.

Σε καμία περίπτωση δεν αμφισβητούνται οι ενέργειες της ΕΕ προς την ανθρωποκεντρική αντιμετώπιση του φαινομένου, ωστόσο έχουν προκληθεί ισχυροί τριγμοί στο υφιστάμενο υπερεθνικό οικοδόμημα, αφού από τη μία πλευρά οι πολιτικές της ΕΕ αποσκοπούν να ενισχύσουν την κινητικότητα και να προάγουν τον σεβασμό των δικαιωμάτων των ανθρώπων, αλλά από την άλλη ενισχύονται οι εξονυχιστικοί έλεγχοι μεταναστών και προσφύγων που βρίσκονται στα εξωτερικά σύνορα της ένωσης, ενώ αποκλείονται ολόκληρες ομάδες ανθρώπων από το δικαίωμα να μετακινηθούν.

Συνέπεια της παραπάνω κατάστασης είναι κάποια κράτη - μέλη όπως η Ελλάδα και η Ιταλία να επωμίζονται το μεγαλύτερο βάρος της μεταναστευτικής διαχείρισης, ενώ ένα σημαντικό μέρος των μεταναστών και των προσφύγων να μένει εγκλωβισμένο στις χώρες διέλευσης, ζώντας κάτω από ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες με τα δικαιώματά τους να καταπατώνται κατάφορα.

Το ευρωπαϊκό οικοδόμημα φαίνεται ότι δε διαθέτει την ανάλογη ευελιξία και προσαρμοστικότητα σε περιόδους κρίσεων κάτι που σχετίζεται άμεσα με το γεγονός ότι τα κράτη - μέλη που δέχθηκαν και δέχονται τους περισσότερους μετανάστες και πρόσφυγες ήδη χαρακτηρίζονται από πολύ εύθραυστες οικονομίες και από ανεπάρκειες υλικοτεχνικής φύσεως, με αποτέλεσμα να φανερώνονται τα πολυποίκιλα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ΕΕ σε επίπεδο οικονομίας και όχι μόνο.

Ωστόσο η ορθή αντιμετώπιση των μεταναστών και των προσφύγων μπορεί να έχει θετικές επιπτώσεις για τις ευρωπαϊκές χώρες και για τους ίδιους τους μετανάστες και πρόσφυγες, μόνο εάν η ΕΕ κατανοήσει και προβάλει μέσω των πολιτικών της ότι μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο σε επίπεδο εργατικού δυναμικού και στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής οικονομίας, όπως και στην αντιμετώπιση των δημογραφικών προβλημάτων.

Θα πρέπει η ΕΕ να συνεχίσει να προσπαθεί, ώστε να εντοπίσει και να εφαρμόσει κοινές λύσεις στα ζητήματα της μετανάστευσης και της προσφυγιάς, τα οποία θα λειτουργήσουν προς όφελος τόσο των ευρωπαϊκών κρατών, όσο και των ατόμων που επιδιώκουν με τον ερχομό τους σε αυτές να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής τους. Κάθε μέτρο που λαμβάνει η ΕΕ για τη μετανάστευση και το άσυλο θα πρέπει να προάγει μία ισορροπημένη, σφαιρική και ολιστική αντιμετώπιση των φαινομένων στη βάση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ελευθεριών του ατόμου. Η ΕΕ θα πρέπει να επικοινωνήσει με τα κράτη- μέλη γνωστοποιώντας τους τα μακροπρόθεσμα οφέλη που μπορεί να έχει η ορθή διαχείριση των μεταναστών και των προσφύγων.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων θεωρείται αναγκαίο η ΕΕ να αναπτύξει και να ενδυναμώσει τον διάλογο σε περιφερειακό και διμερές επίπεδο, ώστε μέσω αυτού να εξασφαλιστεί η συνεργασία με τις χώρες εταίρους για ζητήματα επιστροφής, επαναισδοχής των παράνομων μεταναστών καθώς και την ουσιαστική διαχείριση και αντιμετώπιση των παραγόντων που αποτελούν τις αιτίες αντιμετώπισης της αναγκαστικής μετανάστευσης και της προσφυγιάς

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βεντούρα Λ., *Μετανάστευση και Έθνος: Μετασχηματισμοί στις Συλλογικότητες και τις κοινωνικές θέσεις*, Αθήνα : Ε.Μ.Ν.Ε. – ΜΝΗΜΩΝ, 1994.

Γιαννακόπουλος, Β. *Αραβική Άνοιξη: Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική*. Αθήνα:Ιδιωτική, 2012.

Εμκέ- Πουλοπούλου Μ., *Η Μεταναστευτική πρόκληση* Αθήνα: Παπαζήσης, 2007.

Ινστιτούτο Αστικού Περιβάλλοντος & Ανθρώπινου Δυναμικού (Ι.Α.Π.Α.Δ.), Αρχές, στόχοι μεταναστευτικής πολιτικής, επιχειρησιακό πρόγραμμα «Για τους Μετανάστες στην Ελλάδα», Σύνοψη, Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2002.

Κουσκουβέλης, Η., Λίτσας, Σ., Ραπτόπουλος, Ν. & Κυριακίδης, Κ., *Η Αραβική Άνοιξη: Μελέτες Διεθνών Σχέσεων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2012.

Κούτσης, Α., 1992, *Μέση Ανατολή: Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική Ανάπτυξη*. Αθήνα: Παπαζήσης

Μουσούρου Λ. Μ, *Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*», Αθήνα : εκδ. Gutenberg, 1991.

Μπάγκαβος Χ., Παπαδοπούλου Δ. (2003), *Μεταναστευτικές τάσεις και ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική*. Αθήνα : ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2003.

Μπόση Μ., *Η διεθνής ασφάλεια στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο. Οι αραβικές εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2014.

Παύλου Μ., *Οι μετανάστες “σαν κι εμάς”:* όψεις της απόκρισης στο μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ελλάδα και την Ευρώπη, στο Παύλου Μ., Χριστόπουλος Δ. (επιμ.), *Η Ελλάδα της μετανάστευσης: Κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και ιδιότητα του πολίτη*, Αθήνα : Εκδόσεις Κριτική, Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων, 2004, σελ. 39-87.

Τουμασάτος, Κ. *Σύμβαση Σένγκεν*, Αθήνα: Σύγχρονη εποχή, 2000.

Τριανταφυλλίδου, Α. & Δημητριάδη, Α., *Η διαχείριση του ασύλου στην Ευρώπη: η αναθεώρηση του Δουβλίνου Ι και η περίπτωση της Ελλάδας*, Αθήνα : Τριανταφυλλίδου, Α. & Δημητριάδη, Α., *Η διαχείριση του ασύλου στην Ευρώπη: η*

αναθεώρηση του Δουβλίνου I και η περίπτωση της Ελλάδας, Εφαρμογές ΕΛΙΑΜΕΠ, 2011.

Τριανταφυλλίδου, Α. & Γρόπα, Ρ., Η μετανάστευση στην ενωμένη Ευρώπη, Αθήνα: κριτική, 2009.

ΑΡΘΟΓΡΑΦΙΑ

El-Katiri, L., The Guardian State and its Economic Development Model, *Journal of Development Studies*, αρ. 26, 2013, 22-34

Φακιολάς Ρ., Η νομιμοποίηση των παράνομων μεταναστών στην Ελλάδα, *Επετηρίδα Εργασίας*, 2002, 41-51.

Goran, R. Immigration History and the Future of International Migration *International Migration Review*, 26, 4, 1992, 1168-1199.

Καψάλης Α. Αξιολόγηση των πρόσφατων εξελίξεων στην ελληνική μεταναστευτική πολιτική, Ενημέρωση ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, τχ. 140, 2007, 2-14.

Muss, P. International migration and the European Union, Trends and Consequences, Philip Muus, *European Journal on Criminal Policy and Research* 9, 2001, 31-49, 2001.

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

Bauer Th. K., Lofstrom M., Zimmermann K. F.: "Immigration Policy, Assimilation of Immigrants and Natives' Sentiments Towards Immigrants: Evidence from 12 OECD Countries", The Center for Comparative Immigration Studies (CCIS), University of California, Working Paper No. 33, April 2001, <https://www.iza.org/publications/dp/187/immigration-policy-assimilation-of-immigrants-and-natives-sentiments-towards-immigrants-evidence-from-12-oecd-countries> (Πρόσβαση 6/1/2021)

Davies, W. Tunisia: President Zine al-Abidine Ben Ali Forced Out, January 15, 2011, <http://bbc.co.uk/news/world-africa-12195025> (Πρόσβαση 6/1/2021)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Ταμείο για τους Πρόσφυγες (2008-13), 2010, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A14567>

(Πρόσβαση 9/1/2021)

Ευρωπαϊκό Εκλεκτικό Συνέδριο, Οι δαπάνες της ΕΕ στο πλαίσιο της εξωτερικής μεταναστευτικής πολιτικής στις χώρες της Νότιας Μεσογείου και της ανατολικής εταιρικής σχέσης έως το 2014, 2016

https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR16_09/SR_MIGRATION_EL.pdf (Πρόσβαση 6/1/2021)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Η Συνολική Προσέγγιση της Μετανάστευσης και της Κινητικότητας, 2011 [https://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/COM\(2011\)743-EL.pdf](https://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/COM(2011)743-EL.pdf) (Πρόσβαση 6/1/2021)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο για τη Μετανάστευση: η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει νέα μέτρα για μια αποτελεσματική και αξιόπιστη πολιτική επιστροφής, 2-17 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_17_350 (Πρόσβαση 12/1/2021)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης για τη μετανάστευση τέσσερα χρόνια μετά: σημαντική πρόοδος που χρειάζεται εδραίωση λόγω της ασταθούς κατάστασης, 2019,

https://ec.europa.eu/greece/news/20191016/Agenda_on_Migration_el (Πρόσβαση 6/1/2021)

EUMC, Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας, 2007, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac10411> (Πρόσβαση 15/1/2021)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συνθήκη του Άμστερνταμ, 1997, <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-amsterdam> (Πρόσβαση 6/1/2021)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ρατσισμός, ξενοφοβία και αντισημιτισμός στις υποψήφιες προς ένταξη χώρες, 2000, <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P5-TA-2000-0123+0+DOC+XML+V0//EL> (Πρόσβαση 6/1/2021)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Μεταναστευτική Πολιτική , 2020, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/152/immigration-policy> (Πρόσβαση 17 /1/2021)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Πολιτική Ασύλου , 2020, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/151/%CF%80%CE%BF%CE%B%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CE%B1%CF%83%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%85> (Πρόσβαση 6/1/2021)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Η Συνθήκη της Λισαβόνας , 2020γ, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/5/the-treaty-of-lisbon> (Πρόσβαση 12/1/2021)

European Commission, Priorities and deadlines European Commission, 2002.

EU, Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Axy0027> (Πρόσβαση 6/1/2021)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο, 2020, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/new-pact-migration-and-asylum_el_ (Πρόσβαση 6/1/2021)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Μεικτές οι αντιδράσεις των ευρωβουλευτών για το νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης και Ασύλου, 2020, <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/society/20200924STO87803/meikt-es-oi-antidraseis-sto-ek-gia-to-neo-sumfono-metanasteusis-kai-asulou> (Πρόσβαση 6/1/2021)

FRA Raxen, 2011, <http://www.i-red.eu/?i=institute.en.projects.45> (Πρόσβαση 8/1/2021) .

Ferrie, J. *The Impact of Immigration on Natives, 1850-1860*. Oxford : Oxford University press , 1999.

Ferrie, J. & Hatton, T.. *Two Centuries of International Migration*, 2013, <http://ftp.iza.org/dp7866.pdf> (Πρόσβαση 8/1/2021) .

Fetouri M., Four Years after Gadhafi, is Libya better off? , 2015, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/10/libya-gaddafi-death-four-years-better-worse-hrw-bayada-city.html> (Πρόσβαση 8/1/2021).

Givens, T. & Luedtke, A. The Politics of European Union Immigration Policy: Institutions, Salience, and Harmonization. 32 1, 2004, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.0190-292X.2004.00057.x>

(Πρόσβαση 8/1/2021)

Hatton, T. & Williamson, J., Vanishing third world immigrants? , 2009, https://www.nber.org/system/files/working_papers/w14785/w14785.pdf (Πρόσβαση 8/1/2021)

Roos, C. The EU and Immigration Policies: Cracks in the Walls of Fortress Europe?, 2013, https://www.researchgate.net/publication/265591803_The_EU_and_Immigration_Policies_Cracks_in_the_Walls_of_Fortress_Europe (Πρόσβαση 8/1/2021)

Ρούσσος, Σ. Ο πόλεμος στη Συρία ή ο πόλεμος για τη Συρία, 2013, <http://www.chronosmag.eu/index.php/syria-roussos.html> (Πρόσβαση 20/1/2021)

UNHCR, Στατιστικά, 2015, <https://www.unhcr.org/gr/%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC> (Πρόσβαση 8/1/2021).

Vourgidi, M. EU's role in the Middle East and North Africa: Pre and post Arab Spring, 2013, http://www.kedia.gr/WP/KEDIA_WP_08-2013.pdf (Πρόσβαση 8/1/2021).

Yildiz, A. The European Union's Immigration Policy Managing Migration in Turkey and Morocco, 2016, https://www.researchgate.net/publication/296573370_European_Union's_Immigration_Policy_Managing_Migration_in_Turkey_and_Morocco (Πρόσβαση 8/1/2021).

Υπουργείο Εσωτερικών, Μια ανοικτή και ασφαλής Ευρώπη: από τη θεωρία στην πράξη – Ανακοίνωση της Ε. Επιτροπής, 2014, <https://www.ypes.gr/eguklioi/mia-anoikti-kai-asfalis-eyropi-apo-ti-theoria-stin-praxi-anakoinosi-tis-e-epitropis/>(Πρόσβαση 8/1/2021).